

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

Dopady cestovního ruchu na místní komunitu

Případová studie obec Hrubá Skála

Bakalářská práce

Autor: Markéta Pospíšilová
Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: doc. Ing. Martina Pásková, PhD.

Hradec Králové

Duben 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 25.4.2024

Markéta Pospíšilová

Poděkování:

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce doc. Ing. Martině Páskové, PhD. za metodické vedení práce, její cenné rady a předané zkušenosti. Velké poděkování patří také osloveným informátorům za jejich čas a ochotu, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat také svým nejbližším za jejich velkou podporu po celou dobu mého bakalářského studia.

Abstrakt

Existence cestovního ruchu v dané destinaci značně mění její přirozenost a nedotčenost. Jedním z prvků, kde dochází ke změně přirozeného řádu věcí je místní komunita. Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký má cestovní ruch dopad na život obyvatel obce Hrubá Skála a její celou komunitu. Výzkum byl proveden v rámci kvalitativní strategie za použití metody zakotvené teorie. Hlavním metodickým nástrojem byly polostrukturované rozhovory s místními obyvateli. Pomocí rozhovorů s informátory byly zjištěny dopady na sociokulturní, životní a ekonomické prostředí. Součástí výzkumu byla také fotodokumentace a zúčastněné pozorování. Bylo zjištěno, že cestovním ruchem nejvíce ovlivněné bylo sociokulturní prostředí. Z výsledků výzkumu byla stanovena závěrečná hypotéza, že s rostoucí zátěží obce klesá motivace místních obyvatel k návštěvě turistických lokalit v blízkosti jejich bydliště. Ověření této hypotézy by mohlo být v budoucnu pomocí kvantitativní strategie. V závěru práce bylo také doporučeno opatření pro destinační management.

Klíčová slova

Český ráj, kvalita života, dopady cestovního ruchu, místní komunita, chráněná území

Abstract

Tourism impacts on the local community

The existence of tourism in each destination greatly changes its naturalness and integrity. One of the elements where the natural order of things is changing is the local community. The aim of the bachelor's thesis was to find out what impact tourism has on the lives of the inhabitants of Hrubá Skála and its entire community. The research was conducted within a qualitative strategy using the grounded theory method. The main methodological tool was semi-structured interviews with residents. With the help of interviews with informants, the impacts on the socio-cultural, living, and economic environment were determined. Photo documentation and participant observation were also part of the research. It was found that the socio-cultural environment was most affected by tourism. From the results of the research, the final hypothesis was established that as the load on the municipality increases, the motivation of residents to visit tourist sites near their residence decreases. Verification of this hypothesis could be done in the future using a quantitative strategy. Measures for destination management were also recommended at the end of the work.

Key words

Czech Paradise, quality of life, impacts of tourism, local community, protected areas

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Metodický postup	2
2.1	Cíl práce a metodika zpracování	2
2.2	Průběh šetření.....	3
3	Teoretická část.....	6
3.1	Chráněná území v České republice	6
3.1.1	Národní parky.....	6
3.1.2	Chráněná krajinná území.....	6
3.2	Cestovní ruch v chráněných územích České republiky	7
3.2.1	Únosná kapacita v chráněných územích	10
3.3	Dopady cestovního ruchu na místní komunitu.....	11
3.3.1	Sociokulturní dopady	11
3.3.2	Enviromentální dopady.....	13
3.3.3	Ekonomické dopady.....	16
4	Případová studie obec Hrubá Skála.....	19
4.1	Vymezení a charakteristika území	19
4.2	Výsledky šetření	23
5	Diskuse a shrnutí výsledků.....	36
6	Doporučení pro výzkum a praxi.....	39
7	Závěr.....	40
8	Přílohy	44
8.1	Rozhovory s informátory	44
8.2	Vlastní fotodokumentace.....	44
8.3	Zadání bakalářské práce	44

Seznam obrázků

Obrázek 1 Paralelní cesta v blízkosti Zámku Hrubá Skála (2024).....	15
Obrázek 2 Poškození skal návštěvníky u Mariánské vyhlídky (2024).....	15
Obrázek 3 Katastrální území obce Hrubá Skála,.....	20
Obrázek 4 Lokalizace obce Hrubá Skála v Českém ráji,.....	21
Obrázek 5 Lokalizace obce Hrubá Skála na území České republiky, ...	21
Obrázek 6 Směrovky na ubytování v blízkosti Zámku Hrubá Skála (2024).....	22
Obrázek 7 Stánek se suvenýry na parkovišti	22
Obrázek 8 Následek nedostatku parkovacích míst v podobě parkování v přírodě (2024).....	32
Obrázek 9 Přeplněné parkoviště u Zámku Hrubá Skála (2024)	32
Obrázek 10 Řezníčkova vila v obci Hrubá Skála (2024)	45
Obrázek 11 Nádvoří Zámku Hrubá Skála (2024)	45
Obrázek 12 Mariánská vyhlídka s výhledem na Zámek Hrubá Skála (2024)	45
Obrázek 14 Myší díra (2024)	45
Obrázek 13 Adamovo lože (2024)	45
Obrázek 15 Kostel sv. Josefa (2024)	45

Seznam tabulek

Tabulka 1 Příležitosti a hrozby cestovního ruchu v chráněných územích.....	8
Tabulka 2 Shluky informací a jejich vliv na informátora	24

Seznam schémat

Schéma 1 Metodický postup.....	5
Schéma 2 Pozitivní dopady cestovního ruchu	25
Schéma 3 Negativní dopady cestovního ruchu.....	26
Schéma 4 Sociokulturní dopady na místní obyvatele.....	28
Schéma 5 Sociokulturní dopady na místní podnikatele	30
Schéma 6 Enviromentální dopady	31
Schéma 7 Ekonomické dopady.....	33

Schéma 8 Dopady pandemie Covid-19	35
Schéma 9 Celkové nejvýraznější dopady	38

1 Úvod

Rostoucí fenomén cestování za účelem poznávání nových kultur nabízí příležitosti aktérům cestovního ruchu k rozšíření jejich služeb. Ať už je řeč o cestovních kancelářích, dopravě či turistických atrakcích, to vše má na danou destinaci značný dopad. Místní obyvatelé lze rozdělit na dvě hlavní skupiny. První skupinou jsou ti, kteří využijí možnosti profitovat z cestovního ruchu v rámci podnikání v ubytovacích službách, pohostinství, prodeji suvenýrů či poskytování turistických aktivit a zážitků. Tento druh obživy je však často zasažen sezónností, se kterou je spojená například sezónní inflace, která je jedním z negativních dopadů na místní obyvatele, kteří v cestovním ruchu nepůsobí. Této skupině ve většině případech cestovní ruch nepřináší pozitivní aspekty, a tudíž je pro ně přeplněnost destinace částečným životním omezením.

Sezónností jsou postižena i chráněná území v České republice včetně Českého ráje. Obec Hrubá Skála je v průběhu hlavní turistické sezóny hojně vyhledávaným cílem českých, ale i zahraničních návštěvníků, a proto se stala zvolenou lokalitou pro tento výzkum. Autorka práce žije nedaleko obce, tudíž byl její zájem nahlédnout do života místních obyvatel o to většího rázu. Bakalářská práce byla zaměřena na percepci dopadů cestovního ruchu vnímaných obyvateli obce. V práci byly dále vyhodnoceny vlivy na sociokulturní, ekonomické a životní prostředí, které mají jak pozitivní, tak negativní charakter.

Existence cestovního ruchu se v průběhu let v destinaci neustále mění a vyvíjí. Proto je důležité umět reagovat na jeho proměnlivost. Příkladem byla celosvětová pandemie Covid-19, která zapříčinila změny v každé domácnosti. Důležitou roli má v těchto situacích destinační management, který je zodpovědný za správné plánování a řízení. Jeho povinností je také kontrola limitů vyplývajících z únosné kapacity, přičemž přesažení těchto limitů by mohlo vést k nevratným následkům. I přesto, že obec Hrubá Skála v tomto ohledu nepatří mezi krizové destinace s projevem masového turismu, je důležité ji věnovat pozornost pro zachování její autenticity a přírodního bohatství.

2 Metodický postup

2.1 Cíl práce a metodika zpracování

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký má cestovní ruch dopad na život místních obyvatel v obci Hrubá Skála. V bakalářské práci byla popsána percepce konkrétních dopadů vnímaných místní komunitou a vyhodnocení, zda je život v této destinaci ovlivňován cestovním ruchem a zdali se jedná o vliv spíše pozitivní či spíše negativní. Dalším cílem práce bylo vytvoření návrhu doporučení pro destinační management obce Hrubá Skála a pro další budoucí výzkum.

K dosažení předem vytyčeného cíle byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Na počátku byla stanovena hlavní výzkumná otázka ve znění: „Jak vnímají dopad cestovního ruchu na kvalitu života obyvatel obce Hrubá Skála?“

Teoretická část je rozdělena do několika kapitol. V první kapitole je vysvětleno fungování a význam chráněných území v České republice. Druhá kapitola se zabývá cestovním ruchem v chráněných oblastech České republiky. Stručně popisuje formy udržitelnosti, únosnou kapacitu či roli destinačního managementu. Třetí kapitola teoretické části je zaměřena na konkrétní dopady cestovního ruchu na místní komunitu a jaké s sebou cestovní ruch přináší pozitiva či negativa.

Praktická část byla zpracována formou případové studie zaměřující se na obec v Českém ráji. První část byla zaměřena na charakteristiku destinace, její předpoklady pro cestovní ruch a jeho aktuální stav. Druhá část byla realizována formou kvalitativní strategie, konkrétně pomocí metody zakotvené teorie (Grounded Theory). Hlavní použitou technikou byly polostrukturované rozhovory. Sběr primárních dat byl proveden pomocí osobního setkání s informátory, kterými byli obyvatelé obce Hrubá Skála. Otázky do rozhovorů byly sestaveny z poznatků získaných ze zpracování teoretických východisek (viz Kapitola 3 Teoretická východiska). Veškeré rozhovory byly se souhlasem informátorů nahrány na diktafon v aplikaci v telefonu. Následně byly se souhlasem informátorů doslovně přepsány (viz Příloha 2) a analyzovány pomocí otevřeného, axiálního a selektivního kódování.

Získaná data byla následně úhledně graficky zpracována do schémat či tabulek se slovním komentářem. Dalšími použitými technikami bylo zúčastněné pozorování a fotodokumentace sledovaných jevů. Pořízené fotografie daných jevů byly dle tematiky zařazeny do teoretické části a fotografie jednotlivých atraktivit byly umístěny do příloh (viz Příloha 3). Součástí závěru práce je kompletní shrnutí výsledků, zodpovězení výzkumné otázky a zformulování hypotézy pro budoucí výzkum v této oblasti.

2.2 Průběh šetření

Percepce dopadů cestovního ruchu na obyvatele obce Hrubá Skála byly zjišťovány pomocí polostrukturovaných rozhovorů. První skupinou informátorů byli místní obyvatelé, kteří podnikají v cestovním ruchu. Druhá skupina byla tvořena místními obyvateli, kteří v cestovním ruchu nepůsobí.

Každý rozhovor byl velice individuální. Byla stanovena pouze osnova témat týkajících se výzkumu a komunikace probíhala velmi přirozeně. Informátoři byli velice otevření a upřímní. Důležitým aspektem pro autentické a silné setkání bylo přirozené prostředí informátorů, výrazová mimika, gesta či projev emocí, čehož si autorka velice váží.

Osnova se lišila dle role respondenta v cestovním ruchu. Obyvatelé působící v cestovním ruchu v oblasti hotelnictví byli tázáni na jejich zkušenosti v podnikání, vztahy se sousedy, vliv podnikání na jejich osobní život, dopad covidové pandemie na podnikání či jejich vztah k cestovnímu ruchu a návštěvníkům. Naopak otázky pro místní obyvatele nepůsobící v cestovním ruchu byly směřovány převážně na jejich osobní život, soukromí, vztahy s místními podnikateli a postoj k cestovnímu ruchu a návštěvníkům obce.

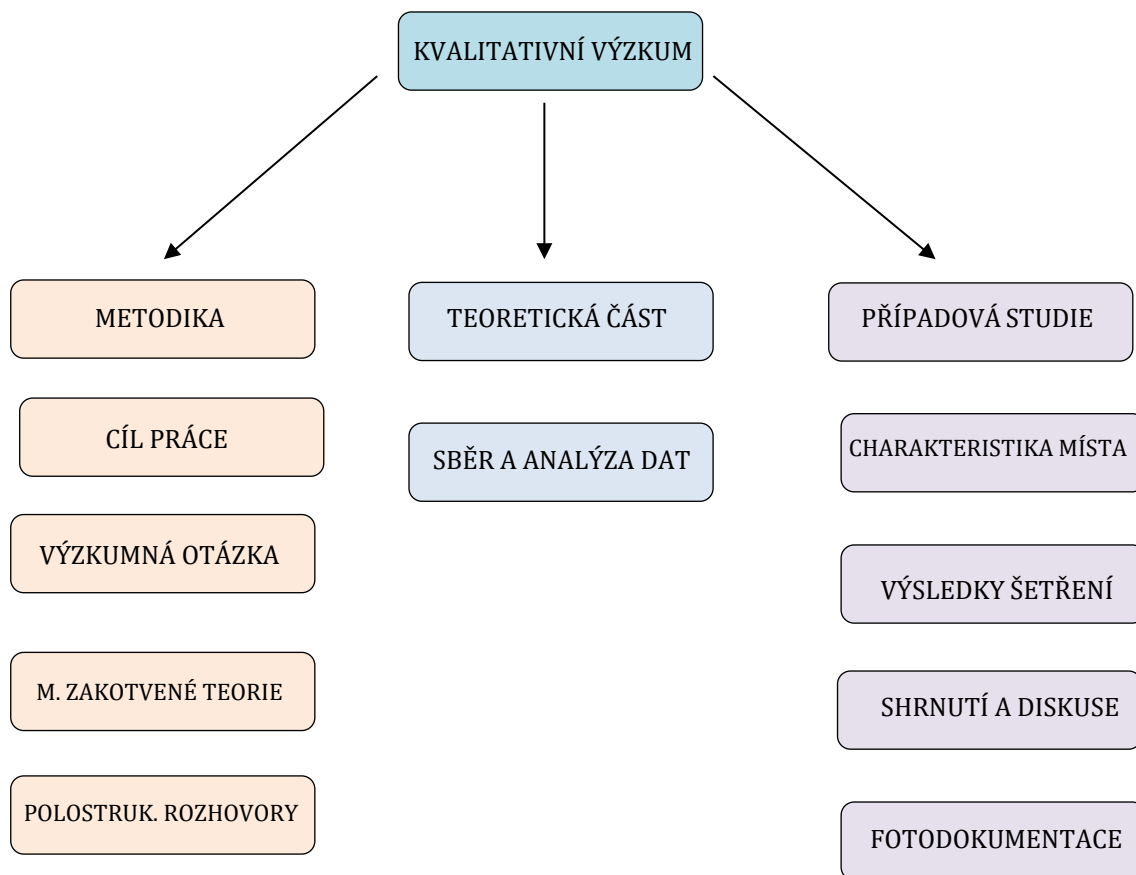
Prvními informátory byli manželé podnikající v cestovním ruchu a rozhovor proběhl přímo u nich v penzionu. Informátoři vlastní penzion několik let a pokračují tak v rodinné tradici. K setkání došlo 12.2.2024 a trvalo přibližně dvě a půl hodiny. Rozhovor se nesl ve velice upřímném a dojemném duchu a díky mnohaletým zkušenostem majitelů přinesl do výzkumu nespočet užitečných informací.

Druhým informátorem byl majitel hotelu na Hrubé Skále. Setkání proběhlo v turnovské kavárně a trvalo necelé tři hodiny. Rozhovor se uskutečnil 16. 2. 2024. Informátor také pokračuje v rodinné tradici a své podnikání se snaží neustále zlepšovat a rozvíjet. Jeho hotel má svou vlastní restauraci, kde informátor pracuje na pozici kuchaře, kde uplatňuje nabitě zkušenosti ze stáže v Německu.

Třetí oslovenou osobou byla paní žijící v obci několik desítek let a jeden čas pracovala v cestovním ruchu v místním hotelu jako recepční. Setkání proběhlo 19. 2. 2024 na obecním úřadě v obci Hrubá Skála a trvalo přibližně dvě hodiny. Setkání bylo velice příjemné a inspirativní. Paní informátorka je vděčná za život v Českém ráji, přesto však popsala několik omezení, kterým musí kvůli cestovnímu ruchu a velkému počtu návštěvníků čelit.

Čtvrtou informátorkou byla obyvatelka obce Hrubá Skála. Paní žije v exponované oblasti přes 70 let. Setkání proběhlo 28.3.2024 v Turnově v místě jejího pracoviště a trvalo přibližně jednu hodinu. V rozhovoru popsala, jaké je to žít vedle turistické stezky přímo v údolí pod zámekem a jakým způsobem má cestovní ruch vliv na její soukromý život.

Schéma 1 Metodický postup

3 Teoretická část

3.1 Chráněná území v České republice

Jak uvádí Zelenka a spol. (2013) po roce 1993 vzniklo na území České republiky několik vzácných území za účelem ochrany přírody. Miko (2010) představuje Českou republiku jako zemi s dlouhodobou tradicí ochrany přírody. Dle zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/92 v platném znění závisí rozdělení chráněných území především na jejich významu, předmětu či způsobu ochrany. Dle těchto vymezení jsou dále rozdělena do jednotlivých kategorií jakožto, národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace. Štrusa (2010) zařazuje národní parky a chráněná krajinná území do skupiny velkoplošných zvláště chráněných území. Tyto zvláště chráněná území jsou dle něho významná nejen na území České republiky, ale i v zahraničí, a to z několika důvodů. Hovoří například o rozloze území, která se rozléhá až za hranice státu a utváří tak spolupráci se sousedními státy.

3.1.1 Národní parky

Dle Miko (2010) jsou národní parky těmi nejvzácnějšími místy v České republice. Zelenka a spol. (2013) definují národní parky jako rozsáhlá jedinečná území, které tvoří přirozené či, s nepatrným zásahem lidské činnosti, upravené ekosystémy. Za řádné fungování národního parku dle něho zodpovídá správa národních parků, která dohlíží na ochranu přírody a dodržování stanovených vyhlášek v daném území. Dodržování jasně stanovených pravidel dle Zelenky a spol. (2013) přispívá k zachování či zlepšení přírodních poměrů krajiny. Dále zmiňují čtyři národní parky nacházející se na území České republiky, kterými jsou Krkonošský národní park, Národní park Šumava, Národní park Podyjí a Národní park České Švýcarsko.

3.1.2 Chráněná krajinná území

Zelenka a spol. (2013) charakterizují chráněné krajinné oblasti jako rozsáhlá území se specificky vyvinutým reliéfem a harmonicky utvářenou krajinou. Jak uvádějí, ve chráněných krajinných oblastech se nachází vysoký podíl přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů se zastoupením dřevin či památek historického osídlení. Zmiňují, že podobně jako národní parky na území České republiky mají chráněné krajinné oblasti vlastní subjekt, který zodpovídá za správu a ochranu přírody.

3.2 Cestovní ruch v chráněných územích České republiky

Zelenka a spol. (2013) se věnují tématu udržitelnosti cestovního ruchu v souladu s ochranou přírody v chráněných oblastech. Udržitelnost cestovního ruchu v těchto územích je dle nich podmíněna několika podmínkám a předpisům, především v oblasti plánovitého rozvoje. Zdůrazňují důležitost managementu chráněných oblastí a jeho roli v hledání takzvané rovnováhy mezi několika aktéry cestovního ruchu, kterými jsou ochrana přírody, preference účastníka cestovního ruchu či plánovitý rozvoj oblasti.

Dle Zelenky a spol. (2013) si některá zvláště chráněná území prošla a stále prochází vývojem a v průběhu let pocítila velké změny. Jako příklad uvádějí Český ráj či Krkonošský národní park, kde je cestovní ruch vysoce rozvinutý. V protikladu zmiňují jiné oblasti jako Blanský les, který cestovní ruch příliš nezasáhl. Uvádějí, že míru rozvoje cestovního ruchu v chráněných oblastech ovlivňuje hned několik faktorů, jako je geografická poloha, úroveň poskytovaných služeb, dopravní dostupnost, popularita území a další.

Udržitelnému cestovnímu ruchu v chráněných územích se věnuje také Leung a spol. (2018), dle kterých cestovní ruch poskytuje propojení návštěvníka s ochranou přírody a přispívá k určité odpovědnosti a informovanosti o životním prostředí. Uvádějí, že díky vysoké návštěvnosti je vyžadována základní infrastruktura a služby, které poskytují pracovní pozice a přispívají k ekonomickému rozvoji. Důležité je však dle nich i rozmístění infrastruktury. Zmiňují příklad Yellowstonského národního parku, kde bylo zjištěno, že velká část infrastruktury turisticky oblíbené oblasti se nachází v prostředí hojně vyskytujícího se medvěda grizzlyho, což zapříčinilo následné konflikty mezi ním a návštěvníky. Kvůli sledování návštěvnosti dále upozorňují na důležitost role destinačního managementu, který však často čelí problémům s nedostatkem zaměstnanců, nedostatečného financování turistických center či neúplností informací. Dle nich je základem maximalizovat přínos pro cestovní ruch a zároveň minimalizovat jeho negativní dopady na životní prostředí. Pásková a spol. (2021) připisují zodpovědnost destinačního managementu za vytvoření rovnováhy mezi návštěvníky, podnikateli a místními obyvateli za účelem udržitelnosti rozvoje cestovního ruchu v chráněných územích s cílem ochrany životního prostředí. Leung a spol. (2018) uvedli několik příležitostí a hrozeb cestovního ruchu, které jsou pro chráněná území typická (viz Tabulka 1).

Tabulka 1 Příležitosti a hrozby cestovního ruchu v chráněných územích

PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY
Politická a finanční podpora managementu za účelem regionálního ekonomického rozvoje	Vliv průmyslu za účelem maximalizace zisku nikoli ochrany přírody
Minimalizace negativních dopadů cestovního ruchu prostřednictvím řádného plánování a nápravy škod způsobených návštěvníky	Upřednostňování zájmů cestovního ruchu před ochranou přírodu a vyvíjející se nátlak na management
Finanční příspěvky návštěvníků v podobě návštěvnických poplatků	Negativní dopady na životní prostředí (znečištění, eroze, plýtvání vodními zdroji)
Ochrana a propagace kulturních atraktivit	Negativní dopady na místní obyvatele (akulturace, kriminalita, narušení soukromí, přelidnění, sezónní inflace)
Stimulace místních podnikatelů v cestovním ruchu (průvodcovství, pohostinství, ubytovací služby, doprava)	Nedostatek finančních zdrojů, příležitostí a informací

Zdroj: Zpracováno dle Leung a spol. (2018)

Destinačnímu managementu se věnují také Vítek a Pešout (2020), kteří zdůrazňují jeho důležitou roli při tvorbě zásadních opatření a koordinaci cestovního ruchu v chráněných oblastech. Dle nich je pro jeho řádné fungování nutná souhra několika aktérů, kteří v destinaci působí. Ať už se dle nich jedná o podnikatele poskytující služby v cestovním ruchu, vedení destinačního managementu, samospráva, státní zákony či role samotných návštěvníků. Zelenka a Pásková (2012) se zmiňují o problému mylné představy veřejnosti, že chráněná území mnohdy brání rozvoji podnikatelské činnosti či cestovního ruchu. Plánování a správa chráněných území by měla dle Gornera, Najmanové a Cihara (2012) zahrnovat úzkou spolupráci s místními obyvateli, kteří svými zkušenostmi a znalostmi můžou přispět k dlouhodobému zachování chráněných oblastí.

Zelenka a spol. (2013) zdůrazňují rozvoj zájmu o rekreační cestovní ruch v chráněných územích jako jeden z trendů, který v těchto oblastech vznikl. Uvádějí, že se zvyšujícím se zájmem o pobyty v přírodě je očekávána vyšší návštěvnost, díky které může dojít, a na některých územích již dochází, k přetížení chráněných území a překročení únosné kapacity. Upozorňují na důsledek této skutečnosti, při které je ohrožena ochrana přírody a je proto velmi důležité najít rovnováhu mezi rozvojem cestovního ruchu a uspokojení potřeb návštěvníků. Zároveň je dle nich také nutné dbát na ochranu přírody a monitorovat počet návštěvníků a podnikatelských záměrů, aby nedošlo k poškození krajiny a ke ztrátě jedinečnosti a vzácnosti území. Jedním z východisek k udržení rovnováhy zmiňují například přírodně orientovaný cestovní ruch. Dle nich se přírodně orientovaný cestovní ruch v chráněných územích může vyskytovat ve formě ekoturismu či pěší turistiky. Uvádějí, že tato forma cestovního ruchu poskytuje jeho účastníkovi možnost přirozeného pobytu v přírodě a zvyšuje porozumění s ochranou přírody.

Vítek a Pešout (2020) vnímají postoj k ochraně přírody jako individuální přístup jednotlivce. Tyto přístupy rozdělují na kladné a záporné a vznikají ze zkušeností, které si návštěvník vytvořil při pobytu v přírodě. Dle nich je velmi důležité dbát na správnost a úplnost informací, které dané území návštěvníkům poskytuje a ti se dle nich mohou řídit. Dnešní moderní době plné technologií se dle nich přizpůsobila i chráněná území, respektive způsob podání informací pro návštěvníky. Uvádějí, že v mnoha oblastech informační tabule nahradil QR kód, který za použití mobilního telefonu stačí pro získání informací pouze naskenovat. Jako způsob, jak předejít poškození životního prostředí zmiňují například rozdělení chráněných území do tzv. zónací podle stupně ochrany. Další preventivní složkou na podporu ochrany přírody je dle nich strážce chráněného území, který má zde převážně informační charakter.

Cestovnímu ruchu ve chráněném území se věnují také Gorner, Najmanová a Cihar (2012), kteří ochranu přírody sice zmiňují jako primární cíl chráněných oblastí, ale dle nich je také velice důležité nahlížet na potřeby místních obyvatel. Dále se zabývají postojem místních komunit ke chráněnému území. Tento postoj může být dle nich jak pozitivní, tak negativní. Negativní vnímání chráněných území může dle nich vyplynout ze situace, kdy náklady na život v destinaci převažují nad jejími výhodami. Další příčinou negativního postoje je dle jejich názoru emoční vztah k místu bydliště,

kdy existence chráněného území a cestovního ruchu může jejich okolí narušit. Mezi pozitivní vlivy cestovního ruchu v chráněném území řadí ekonomický rozvoj destinace, investice do infrastruktury a nabídka pracovních míst.

3.2.1 Únosná kapacita v chráněných územích

Jak uvádí Zelenka a spol. (2013) chráněná území mají své limity a je důležité je respektovat. Jestliže dojde k překročením těchto pomyslných hranic, je dle nich ohrožena biodiverzita území a dochází k poškození či nenávratným změnám v krajině. Nosnost vyjadřují jako tzv. pružnost přírodního systému čelícím proti působení vnějších vlivů. Tématu únosné kapacity se zabývá také Sunlu (2003), který popisuje negativní dopady cestovního ruchu na životní prostředí, ke kterým dochází ve chvíli, kdy je míra návštěvnosti větší než schopnost dané destinace vyrovnat se s dopady cestovního ruchu v přijatelných mezích změny.

Míře únosné kapacity se věnuje také Canestrelli a Costa (1991), kteří jsou toho názoru, že překročení únosné kapacity či přiblížení se pomyslným hranicím se projeví na snížení kvality zážitku návštěvníka. Zmiňují také, že překročení míry únosné kapacity může mít vliv na sociální, ekonomické a fyzické prostředí místních obyvatel.

Zelenka a Kacetyl (2014) uplatňují únosnou kapacitu ve spojitosti s chráněným územím a turisticky atraktivním lokalitám. Dle nich je důležité udržení rovnováhy mezi životním stylem místních obyvatel a využití potenciálu destinace pro cestovní ruch. Zelenka (2012) rozděluje vnímání únosné kapacity na odborné a intuitivní. Uvádí, že návštěvník chráněného území dokáže intuitivně vnímat určité limity vnějších vlivů. Překročení těchto limitů dle něho vede ke změnám v ekosystémech, které mohou být nenávratné. Intuitivní vnímání únosné kapacity lze dle něho zcela jednoduše určit poměrně přesným číslem, například počtem návštěvníku v daném území za den. Také popisuje určení únosné kapacity jako vztah mezi působícím vlivem a dopadem na daný ekosystém. Zelenka a spol. (2013) definují únosnost vztahem mezi mírou a kvalitou vlivu na destinaci a mírou způsobené změny. Indrová (2010) doplňuje, že únosnost chráněných území přírody je mnohonásobně nižší, než únosná kapacita kulturních památek.

3.3 Dopady cestovního ruchu na místní komunitu

Dle Páskové (2014) existuje několik dimenzí, které cestovní ruch ovlivňuje, jimiž jsou socio-kulturní, ekologické, ekonomické, institucionální, psychologické a fyzické prostředí. Dále zmiňuje, že dopady cestovního ruchu na životní prostředí lze lehce identifikovat, díky čemuž jsou poměrně často zkoumané. Není tomu tak u socio-kulturních dopadů, které se však dle ní projevují ve velkém rozsahu.

3.3.1 Sociokulturní dopady

Dle Páskové (2014) lze socio-kulturní dopady cestovního ruchu hůře identifikovat a měřit. Tyto dopady dále rozděluje na hmotné či nehmotné, sociální, psychologické, urbanistické, kulturní a ekonomické. Jedním z příkladů nehmotného projevu je dle ní vymizení genia loci. Zelenka a Pásková (2012) popisují genia loci jako ducha místa, který v návštěvnicích vzbuzuje pozitivní, ale i negativní pocity. Dle nich jde o jedinečné spojení mezi návštěvníkem a danou lokalitou, kdy návštěvníci cítí pocit splynutí s krajinou.

Dle Páskové (2014) je poměrně těžké rozdělit vlivy na pozitivní a negativní, jelikož vnímání těchto dopadů bývá často subjektivní. V důsledku toho zmiňuje tzv. míru žádoucnosti dopadu na společnost, která je i pro tuto tematiku vhodnějším měřítkem. Jedním z nežádoucích dopadů je dle ní vliv cestovního ruchu na hostitelskou komunitu a její prostředí. Tento dopad vysvětluje jako turistické znečištění, které se projevuje například znečištěním či poškozením životního prostředí, narušením soukromí a kvality života rezidentů či střetem kultur.

Pásková (2014) dále rozděluje vlivy cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí do tří skupin, kterými jsou sociální, etnické a kulturní efekty. Mezi časté projevy sociálního efektu zařazuje demonstrační efekt. Zelenka a Pásková (2012) definují demonstrační efekt jako součást akulturace, při níž dochází ke snaze napodobení určitých vzorců chování návštěvníků rezidenty destinace.

Pásková (2014) také zmiňuje problematiku dualizace společnosti, při které dochází k rozdělení společnosti na bohaté a chudé. V oblasti cestovního ruchu dle ní vznikají rozdíly v mezi podnikateli, kterým cestovní ruch v destinaci přináší značný

zisk, a naproti tomu místní komunitou, která na úkor cestovního ruchu přichází o soukromí a zvyšují se její životní náklady z důvodu navýšení cen v turistických destinacích.

Mezi další příklady sociálních efektů řadí Pásková (2014) turistickou iritaci, jenž popisuje jako postoj, zejména negativní, rezidentů k návštěvníkům destinace. V širším pojetí doplňuje postoj rezidentů k cestovnímu ruchu v destinaci. Tímto vztahem se zabývá Doxeyho iritační index (1975), který rozděluje změnu chování místních obyvatel k návštěvníkům do čtyř úrovní, konkrétně na euforii, apatii, znechucení a antagonismus. Na první úroveň a zároveň nejkladnější vztah řadí euforii, při které nedochází k masovému turismu, místní čerpají z výhod cestovního ruchu a nastává tak spokojenost na obou stranách. U dalších dvou úrovní dle něj dochází k postupnému převedení centra zájmu a uspokojení potřeb z místních obyvatel na návštěvníky a ostatní aktéry spojené s cestovním ruchem především za účelem dosažení zisku. Na druhém konci stupnice označeným termínem antagonismus dochází dle Doxeyho (1975) ke stadiu, kdy místní obyvatelé vidí návštěvníky destinace jako příčinu negativního ovlivnění jejich životů. Důsledkem tohoto postoje místních obyvatel jsou dle něho především časté konflikty s návštěvníky. Pásková (2014) shrnuje iritační index jako vliv cestovního ruchu na kvalitu života místních obyvatel postupně vyvíjející se v čase. V souvislosti s touto problematikou řadí mezi socio-kulturní vlivy etnické efekty. Pojem etnocida označuje Zelenka a Pásková (2012) jako proces, při kterém dochází vlivem cestovního ruchu k uspokojování potřeb návštěvníků na úkor kvality života místních obyvatel.

Mezi formu socio-kulturních vlivů patří také kulturní efekty s výrazným postavením akulturace, kterou Zelenka a Pásková (2012:15) definují jako „proces změn kultury a společnosti vůbec v důsledku dlouhodobějšího či opakovaného styku kulturně odlišných společenských skupin, němž jedna skupina má výrazně nižší technickou úroveň“. Cohen (1979) doplňuje, že mezi časté případy akulturace patří dopad na „rozvojové země“ návštěvníky z ekonomicky vyspělejších zemí. Dle Páskové (2014) mohou být projevy akulturace kladné i záporné. Z negativních vlivů podotýká ztrátu kulturní identity. Na druhé straně může dle ní vést akulturace ke zvýšení životní úrovně místních obyvatel. Uvádí, že ovlivňování místní komunity návštěvníky je mnohem častější a pravděpodobnější jev. Přesto se však společnost dle ní setkává

s akulturací opačného rázu neboli vlivem místní kultury na návštěvníky dané destinace. Tuto skutečnost dále popisuje Cohen (1972), dle kterého záleží na velikosti tzv. enviromentální bubliny návštěvníka. Zelenka a Pásková (2012:77) tento pojem definují jako „soubor prvků, které si návštěvník přináší ze svého prostředí“. Jsou toho názoru, že čím větší je tato pomyslná enviromentální bublina, tím je návštěvník odolnější vůči vlivům místní komunity a zároveň zvyšuje riziko dopadu na autenticitu místa.

3.3.2 Enviromentální dopady

Pásková (2014) rozděluje enviromentální dopady na změny ovlivňující flóru a faunu a na změny v ekosystémech. Zelenka a spol. (2013) uvádějí, že vlivy cestovního ruchu na životní prostředí jsou ovlivněny především počtem návštěvníků. Jedním z příkladů znečištění životního prostředí uvádí Pásková (2014) emisi, při které dochází ke znečištění ovzduší. Cestovní ruch má dle ní na znečištění velký podíl, především z důvodu dopravního či zábavního cestovního ruchu.

Dopady na životní prostředí v chráněných územích způsobené cestovním ruchem popisuje také Belsoy (2012), který je následně rozděluje na přímé, nepřímé a kumulativní. Přímé dopady jsou dle něho snadněji identifikovatelné a měřitelné. Dle něho se jedná o zásahy způsobené samotnou turistikou. Naproti tomu nepřímé dopady popisuje v úzké spojitosti s cestovním ruchem a mohou mít větší dopad na životní prostředí. O to závažnější případ se jedná, jelikož jsou dle něho často nenápadné, a tudíž hůře identifikovatelné. Poslední skupinou jsou kumulativní dopady, které jsou dle něho procesem kumulativních změn, které vznikají z několika událostí. Dle něho lze dopady cestovního ruchu na životní prostředí dále rozdělit například na dlouhodobé a krátkodobé či pozitivní a negativní.

Pozitivní a negativní roli dopadů na životní prostředí blíže popisuje Sunlu (2003). Je toho názoru, že cestovní ruch přispívá ke zvýšení povědomí lidí o ochraně přírody a zavádí určitá opatření pro zachování její jedinečnosti. Page a Connell (2020) mezi pozitivní vlivy na životní prostředí uvádějí založení národních parků a chráněných území, což přispívá k ochraně přírody v rámci zachování rostlinných a živočišných druhů. K tomuto názoru se přiklání také Belsoy (2012), který vidí účast cestovního ruchu v chráněných území jako možnost zajištění ochrany životního

prostředí a prevence proti ekologickému úpadku. Mezi další pozitivní vlivy řadí například opravu a údržbu historických budov, které z cestovního ruchu čerpají značný zisk. Dále zmiňuje zachování biologické rozmanitosti či poskytnutí pracovní síly a finanční podpory. Na druhé straně Sunlu (2003) mezi negativní dopady řadí zejména výstavbu infrastruktury jako jsou silnice, hotely, letiště apod. Nekontrolovatelný konvenční cestovní ruch může dle něho vést k nadměrnému znečištění, erozi půdy či vyvíjení tlaku na ohrožené druhy. Belsoy (2012) mezi negativní vlivy řadí převážně znečištění, a to zejména vody, vzduchu, pevný odpad či hlukové znečištění. Mezi znečištění však s odkazem na Perdueho (2002) zahrnuje také dopravní značky, reklamy, budovy, pouliční osvětlení a v podstatě vše, co je pro přírodu nepřirozené. Rostoucí problém způsobující znečištění životního prostředí přisuzuje dopravně jakéhokoliv druhu. Nadměrná doprava v destinaci dle něho způsobuje stres, jak místní komunitě, tak divoké zvěři.

Na to navazují Gösling a spol. (2005), kteří vidí využívání dopravy jako hlavní zdroj znečištění ovzduší. Nemohou však namítat, že bez dopravy by se sféra cestovního ruchu zkrátka neobešla. Dále uvádějí příčinu globálního oteplování, při které dochází k vypouštění skleníkových plynů do atmosféry. Sunlu (2003) uvádí, že letecká či silniční doprava neustále roste v návaznosti na rostoucí počet turistů, kteří se do destinací přepravují. V důsledku této skutečnosti jmenují dopravu v cestovním ruchu jako přispěvatele skleníkového efektu a výrazného podílu emisí v ovzduší. Dopravní prostředky v cestovním ruchu s sebou přináší dle něho i hlukové znečištění, které má negativní dopady na divokou zvěř a může u lidí vyvolat stres či v některých případech i ztrátu sluchu.

Problematikou dopadů cestovního ruchu na životní prostředí se zabývá také Gösling (2002), dle kterého má cestovní ruch dopad na zvýšení spotřeby paliv, vyhynutí některých rostlinných a živočišných druhů, rozsáhlé využití půdy či šíření nemocí. Zmiňuje například změny ve využití půdy, kdy dochází k narušení biodiverzity v důsledku výstavby nových hotelů, kempů a dalších ubytovacích zařízení. Další příčinou narušení půdy je dle něho rekreační cestovní ruch v podobě výstavby lyžařských středisek, golfových areálů či zábavních parků. Sunlu (2003) ve spojitosti s výstavbou infrastruktury popisuje negativní dopady ne lesy kvůli odlesňování způsobeného sběrem palivového dřeva a mýcením půdy. Dále se věnuje studii ohledně

zvýšení poptávky po vodě v cestovním ruchu, která prohlubuje problém s nedostatkem vody především v rozvojových zemích. Nadměrná spotřeba vody v odvětví cestovního ruchu je vážným problémem, kterým se zabývá Sunlu (2003). Vodních zdrojů dle něho využívají především hotely, bazény či golfové hřiště, což vede k celkovému nedostatku vody ve světě. Golfové hřiště nabývají dle něho stále více na popularitě a denní spotřeba vody potřebná na jejich údržbu je enormního množství. Plýtvání vodou ale není dle něho jediným problémem golfových resortů, jelikož se stále častěji nachází v okolí chráněných oblastí či oblastí s omezenými zdroji. Nedostatek vody je dle Belsoye (2012) zapříčiněno také zvýšenou poptávkou po vodě vznikající z aktivit v cestovním ruchu.

Mezi další enviromentální dopady řadí Pásková (2014) erozi. Hlavními aktéry vzniku eroze je dle ní především pěší turistika, horolezecká činnost či vodáctví. Negativní vlivy pěší turistiky dle ní vznikají z důvodu utváření nových cest, kdy dochází k narušování povrchu půdy (viz Obr. 1 a Obr. 2). Tyto zásahy do přírody člověkem nazývá antropogenní erozi. Mezi další příčiny eroze půdy řadí Page a Connell (2020) vysokohorskou turistiku a výstavbu lyžařských středisek.

Obrázek 1 Paralelní cesta v blízkosti Zámku Hrubá Skála (2024)

Obrázek 2 Poškození skal návštěvníky u Mariánské vyhlídky (2024)

V neposlední řadě je také nutné zmínit znečištění životního prostředí odpadem, který dle Sunluha (2003) vzniká s vysokou koncentrací turistů a je důležité ho řádně likvidovat a třídit. Dle něho je pevný odpad příčinou znečištění vod a jejich pobřeží a je život ohrožující pro mořské živočichy. Mezi příčiny znečištění vod řadí také vypouštění odpadních vod z hotelových komplexů, které negativně přispívají k poškození korálových útesů a může ohrozit životy zvířat i lidí. Poškození korálů je dle Belsoye (2012) zapříčiněno také těžbou stavebních materiálů jako je například písek.

Dalším narušitelem korálových útesů je dle něho také cestovní ruch na turisticky oblíbených Maledivách, kde se v důsledku výstavby na břehu moře narušují mořské ekosystémy, což se projevuje ve znečištění odpadními vodami, nadměrným rybolovem či ohrožení některých druhů živočichů.

Podobně jako cestovní ruch ovlivňuje životní prostředí, tak příroda dokáže svými klimatickými změnami narušit intenzitu cestovního ruchu v destinaci, čímž se zabývá Sunlu (2003). Klimatické změny mohou dle něho vyvolat bouře a povětrnostní větry, které mohou ovlivnit příjezdový cestovní ruch. Dále zmiňuje také přírodní katastrofy jakožto zemětřesení, sopky, požáry či laviny, které mají značný dopad na cestovní ruch v destinaci. Globální oteplování má dle něho negativní dopad také na horská střediska, která bojují s nedostatkem sněhu a vysokými teplotami. Uvádí, že zvýšené teploty ovlivňují i tropické a subtropické destinace, kde velká horka poškozují korálové útesy či deštné pralesy.

3.3.3 Ekonomické dopady

Pásková (2014) upozorňuje na negativa ekonomických dopadů, která s sebou často cestovní ruch přináší. Dle ní jsou ve společnosti zdůrazňovány pozitivní vlivy v podobě příjmů či zaměstnanosti. Podotýká však, že rozdělení platů je nerovnoměrné, což bývá důsledkem sociální nerovnováhy a platy některých zaměstnanců jsou velmi nízké. Problematiku zaměstnanosti komentuje sezónností, která je pro cestovní ruch typická. Dle ní se se sezónností pojí také zvýšení cen zájezdů v období hlavní turistické sezóny. Inflaci mezi negativní ekonomické dopady řadí také Page a Connell (2020). Jako následek inflace uvádějí zvýšené ceny zboží a nemovitostí. Ztotožňují se s názorem Páskové ohledně sezónnosti a dodávají, že v období mimo turistickou sezónu roste nezaměstnanost, klesají příjmy a poptávka po pracovních pozicích převyšuje nabídku. Leung a spol. (2018) argumentují s názorem zdůrazňující možnosti benefitů a zisku pro

místní komunitu. Popisují snahu místních obyvatel aktivně využít existenci cestovního ruchu v destinaci ve svůj prospěch. Jako příklad podnikatelských aktivit uvádějí cestovní kanceláře, průvodcovství, prodej suvenýrů a potravin či ubytovací a pohostinské služby. Velké množství pracovních míst se dle nich odráží na místní ekonomice, což se promítá ve zvýšení daňových příjmů.

Pozitiva ekonomických dopadů cestovního ruchu shrnuje Truyols (2023), který tvrdí, že cestovní ruch v roce 2022 zprostředkoval více než 22 milionů pracovních míst. Dle něho pracovníci v cestovního ruchu nespádají pouze do odvětví hotelnictví, cestovních kanceláří či turistických atrakcí, ale jedná se o velkou část lidí, kteří se pohybují pouze v souvisejících odvětvích, kterými jsou pohostinství či obchody s potravinami. Zvyšující se dopad cestovního ruchu na danou destinaci vzniká dle něho v důsledku multiplikačního efektu. Uvádí, že se jedná o tzv. cyklus poskytovaných služeb napříč odvětvími, od cestovního ruchu po různé ekonomické sektory. Dle něho cestovní ruch zvyšuje ekonomickou aktivitu v podobě zvyšující se poptávky po místních službách a produktech. To dle něho přispívá k zaměstnanosti, příjmu a poklesu chudoby. Mezi hlavní ekonomické dopady cestovního ruchu řadí v první řadě rozvoj infrastruktury, kdy příjmy z cestovního ruchu přispívají k výstavbě silnic, letišť či vylepšení dopravní sítě. Dále zmiňuje podporu místních podnikatelů, kdy díky velkému počtu návštěvníků vznikají nové příležitosti pro podnikání a zdroj příjmu. Je toho názoru, že pro maximalizaci pozitivních vlivů cestovního ruchu na ekonomickou sféru je důležité porozumění místní ekonomice, podpora udržitelného cestovního ruchu a schopnost reagovat na aktuální trendy v cestovním ruchu.

Indrová (2010) navazuje na Truyolse (2023) s názorem, že vliv multiplikačního efektu je dle ní přínosem pro rozvoj národního hospodářství a zvýšení zaměstnanosti. Podíl na rozvoji národního hospodářství má dle ní například přímé poskytování služeb návštěvníkům, které pro mnoho podnikatelů znamená hlavní příjem finančních prostředků. Do této skupiny řadí především poskytování ubytovacích, dopravních, pohostinských služeb či služby cestovních kanceláří. Dále se dle ní jedná o tzv. doplňkové služby související s pojištěním či kulturou. Dále popisuje pozitivní vlivy cestovního ruchu na zaměstnanost. Dle ní se jedná o pracovní příležitosti v již zmíněných přímých službách, doplňkových službách, ale také službách zajišťujících chod podniků, jakožto dodavatelé, stavební firmy atd. Také zmiňuje tři ekonomické

podmínky, které v rozvoji cestovního ruchu hrají důležitou roli, jimiž jsou bezpečnost destinace, úměrné disponibilní důchody a dostatek volného času obyvatel. Jako další přispívající faktor rozvoje uvádí vzdělání obyvatel a učení se cizích jazyků jakožto klíč k poznávání nových kultur. Jak uvádí Indrová (2010), pro oblasti, které disponují svými přírodními a kulturními atraktivitami je cestovní ruch klíčovým prvkem pro ekonomický rozvoj regionu. Mezi významné příjmy destinace řadí například pobytové taxy, výdaje návštěvníků či daňové příjmy. Cestovní ruch dle ní přispívá nejen zaměstnanosti, ale také zlepšení celkové infrastruktury místa, která přispívá zlepšení kvality života i pro místní obyvatele.

4 Případová studie obec Hrubá Skála

4.1 Vymezení a charakteristika území

Zkoumanou lokalitou byla zvolena obec Hrubá Skála nacházející se v Českém ráji. Obec Hrubá Skála (2024) uvádí osm osad, ze kterých se skládá, jimiž jsou Krčkovice, Rokytnice, Želejov, Borek, Bohuslav, Doubravice, Hnanice a v neposlední řadě Hrubá Skála (viz Obr. 3). Dále uvádí počet obyvatel, který je přibližně 600 lidí s trvale zapsaným pobytem. Obec Hrubá Skála (2024) uvádí svou lokalitu nedaleko státní silnice mezi městy Turnov a Jičín (viz Obr. 4) a vzhledem k velkému počtu atraktivit v okolí obce je místo turisticky vyhledáváno. CzechTourism (2024) mezi přírodní atraktivity v okolí zmiňuje například Prachovské skály, Klokočské Skály, rybníky Věžák a Vidlák či horu Kozákov, která je nejvyšším vrcholem Českého ráje. Lokalizace Hrubé Skály v České republice je vyobrazená na Obrázku 5.

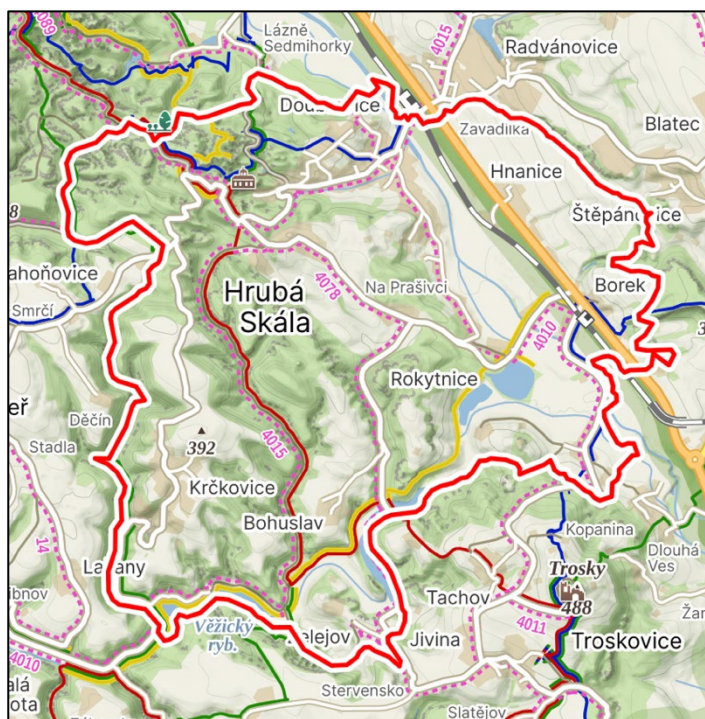
Zámek Hrubá Skála (2024) uvádí, že založení zámku bylo již na počátku 14. století Hynkem z Valdštejna jako původem gotický hrad Skála. Informuje, že díky dobré pozici na vrcholcích skal byl chráněn před případným nebezpečím. Dále uvádí, že v současné době se v areálu zámku nachází mimo jiné také restaurace, hotel a lázně. Zmiňuje, že zámeckou roklí vede oblíbená Zlatá stezka Českého ráje, po které lze navštívit například Adamovo lóže.

Zámek Hrubá Skála (2024) tvrdí, že se stěny Hruboskalského skalního města rozléhají do délky tří kilometrů a v roce 1998 bylo místo vyhlášeno jako přírodní rezervace. Hruboskalsko prohlašuje oblíbenou a turisticky vyhledávanou lokalitou mezi horolezci. Dle ní se v této oblasti tyčí přibližně 400 pískovcových věží dosahujících výšky přes 55 metrů. Tvrdí, že skalními útvary zde dominují převisy, skalní brány a vyhlídky. CzechTourism (2024) mezi nejznámější skály řadí například Maják, Kapelník, Mnich, Zlatá vyhlídka či Dračí Zub, který je známý z filmu Jak dostat tatínka do polepšovny. Dále jmenuje nejznámější vyhlídky, jako je Mariánská vyhlídka s výhledem na zámek nebo skalní vyhlídku Hlavatice nedaleko Turnova.

Dle agentury CzechTourism (2024) se nedaleko obce nachází také hrad Valdštejn společně s kaplí sv. Jana Nepomuckého. Dalšími historickými památkami v okolí jsou dle Obce Hrubá Skála (2024) také zřícenina hradu Trosky a hrad Kost. Jako zajímavé

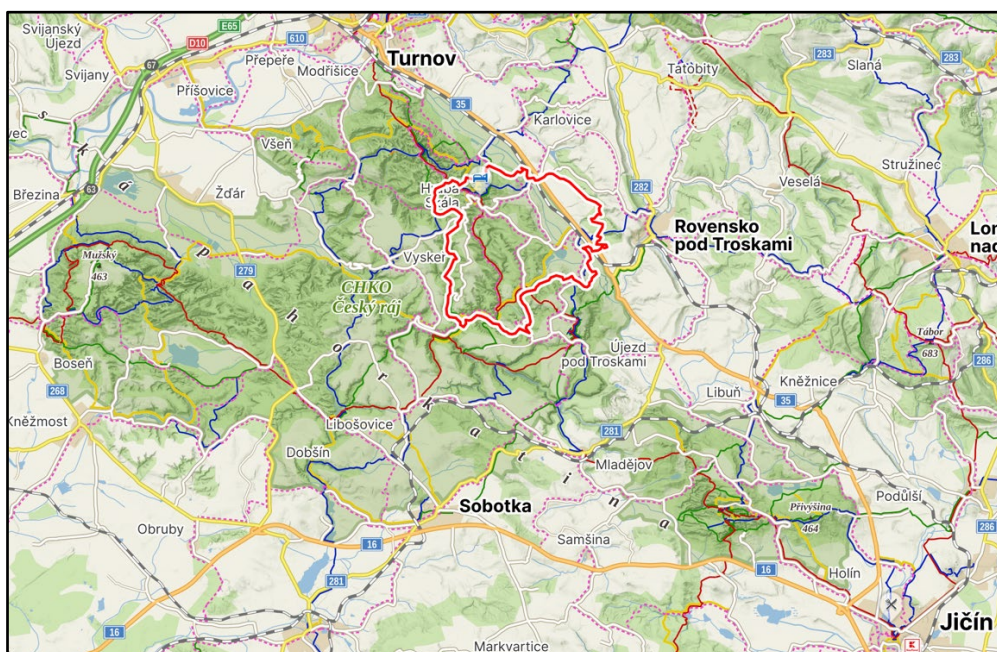
místo pro rodiny s dětmi uvádí CzechTourism (2024) Radvánovice a jejich Šťastnou Zemi nebo také okresní město Jičín, kde se každoročně koná festival Jičín, město pohádky. V neposlední řadě je důležité zmínit historickou budovu Řezníčkovu vilu, ve které se dle Obce Hrubá Skála (2024) v současné době nachází obecní úřad.

Obec Hrubá Skála (2024) zdůrazňuje rozvoj pěší turistiky, pro kterou je oblast Českého ráje typická. Dále návštěvníkům doporučuje během letní sezóny možnost využití cyklostezek a v zimních měsících přilehlých běžkařských tratí či lyžařského střediska na Kozákově.

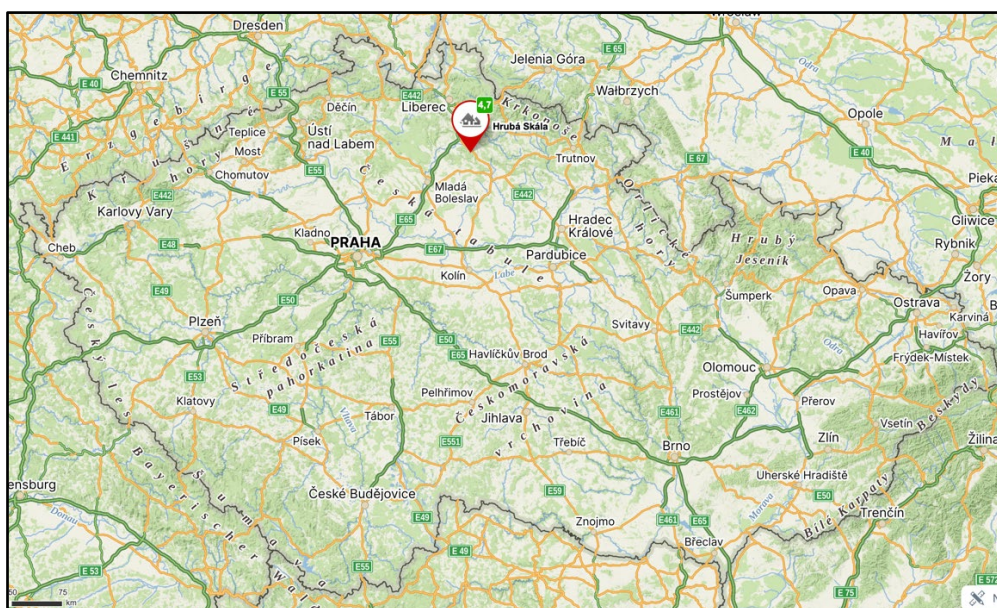

Obrázek 3 Katastrální území obce Hrubá Skála,
Zdroj: Mapy.cz (2024)

Obrázek 4 Lokalizace obce Hrubá Skála v Českém ráji,
Zdroj: Mapy.cz (2024)

Obrázek 5 Lokalizace obce Hrubá Skála na území České republiky,
Zdroj: Mapy.cz (2024)

Cestovní ruch v obci Hrubá Skála

Hrubá Skála nedisponuje průmyslem, naopak rozvoj cestovního ruchu je v obci velmi významný. Tato skutečnost je výhodou pro místní podnikatele, kteří poskytují ubytovací a stravovací služby. Obec Hrubá Skála (2024) na svých webových stránkách uvádí celkem 11 ubytovacích zařízení. Jedná se o penziony, hotely, apartmány nebo také jezdecký klub. Dle výpovědí informátorů je v obci poměrně běžná záležitost ubytování u místních obyvatel, kdy část domu slouží pro návštěvníky. Výhodou některých ubytování je vlastní restaurace či stánek s občerstvením. Díky rozmístěným ukazatelům a propagačním materiálům jsou ubytování snadno dohledatelná (viz Obr. 6). Velké množství hotelů a penzionů umožňuje mnoho pracovních příležitostí, jak pro práci na hlavní pracovní poměr, tak pro brigádníky. Oblast Hrubé Skály je hojně vyhledávaná především pro pěší turistiku a cyklistiku. V okolí se nachází mnoho turistických stezek včetně té nejvyhledávanější, kterou je Zlatá stezka Českého ráje. Centrum zájmu cestovního ruchu je směřováno především na Zámek Hrubá Skála a okolí, kde mají možnost prodeje stánky se suvenýry (viz Obr. 7). Dle obce Hrubá Skála (2024) je právě dobrá geografická poloha jedním z důvodů velkého rozvoje tamního cestovního ruchu. Mezi dopravní dostupnost řadí mimo jiné také vlakové a autobusové spojení. Jeden z hlavních problémů destinace je však nedostatek parkovacích míst.

Obrázek 6 Směrovky na ubytování v blízkosti Zámku Hrubá Skála (2024)

Obrázek 7 Stánek se suvenýry na parkovišti u Zámku Hrubá Skála (2024)

4.2 Výsledky šetření

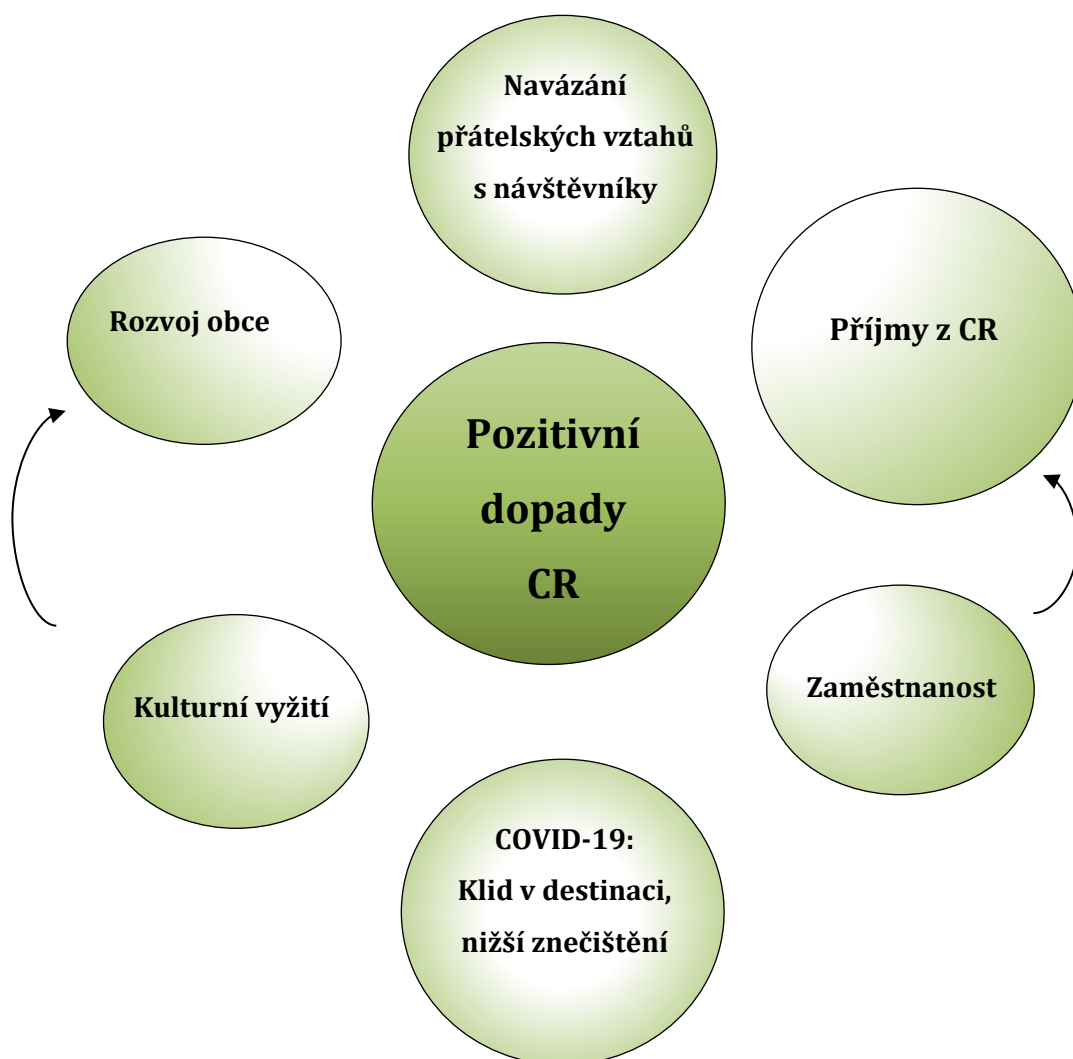
V rámci kvalitativního výzkumu byly provedeny polostrukturované rozhovory s místními obyvateli obce Hrubá Skála (viz Kapitola 2 Metodika). V jednotlivých rozhovorech byly identifikovány významové jednotky, které byly následně rozděleny do příslušných shluků. Jednotlivé shluky informací byly sepsány v tabulce (viz Tabulka 2), která vystihuje, zda mají na daného informátora vliv či nikoliv. Dále byla vytvořena schémata rozdělující dopady na pozitivní a negativní. Zelená barva byla vybrána z důvodu vystihujícího pocitu štěstí a klidu. Naopak červená barva se obecně ztotožňuje s negativními pocity a je často uváděna jako kontrastní k zelené barvě. Velikost obrazců také představuje velikost vlivu na informátora. Dále byly zpracovány konkrétní schémata sociokulturních, enviromentálních a ekonomicko-podnikatelských dopadů. Celkem bylo zjištěno 15 shluků informací. Z toho šest shluků pozitivních (viz Schéma 1) a devět negativních (viz Schéma 2). Na závěr bylo vytvořeno schéma pyramidy s šesti nejvýznamnějšími dopady (viz Schéma 9).

Tabulka 2 Shluky informací a jejich vliv na informátora

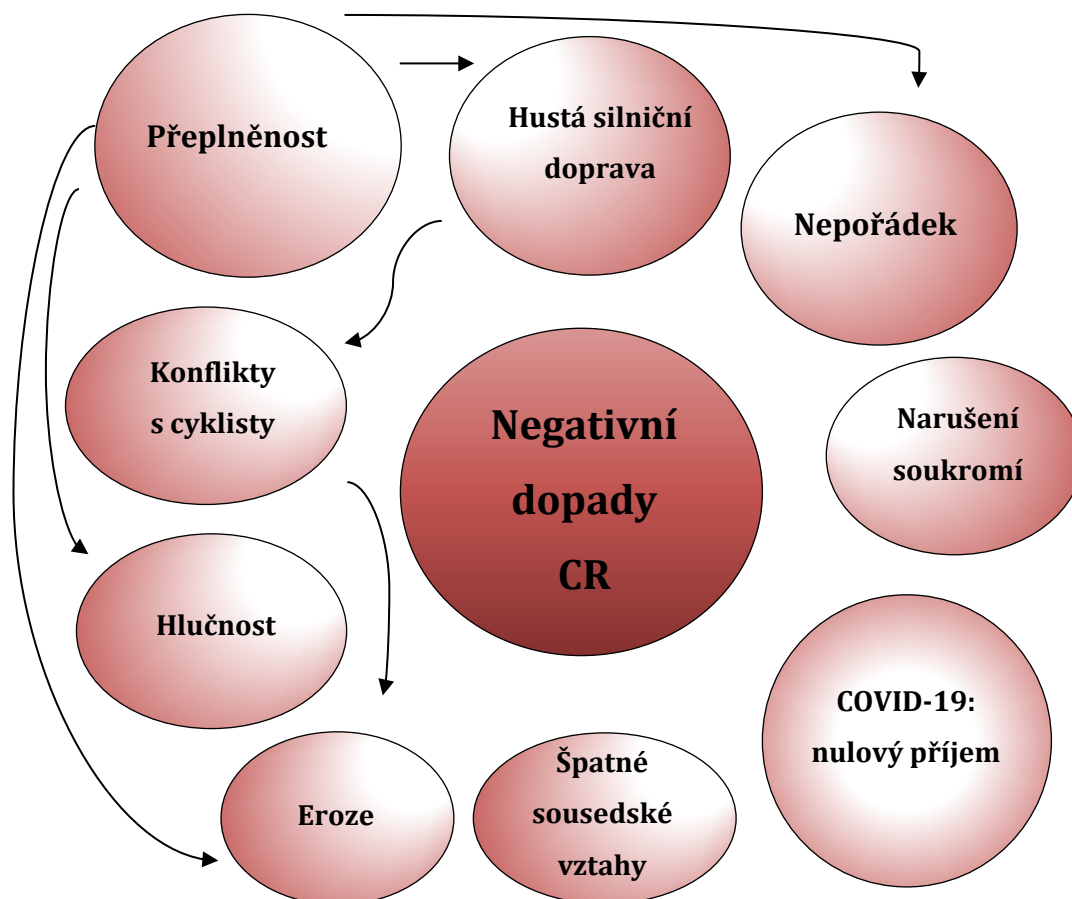
Shluky informací	Informátoři č. 1	Informátor č. 2	Informátorka č. 3	Informátorka č. 4
Zaměstnanost v CR	ANO	ANO	NE	NE
Příjmy z CR	ANO	ANO	NE	NE
COVID-19 – nulový příjem	ANO	ANO	NE	NE
COVID-19 – klid v destinaci	ANO	ANO	ANO	ANO
COVID-19 – Obavy a stres	ANO	ANO	NE	NE
Kulturní vyžití	NE	NE	ANO	ANO
Hlučnost	ANO	ANO	ANO	ANO
Rozvoj obce	ANO	ANO	ANO	ANO
Nepořádek	ANO	ANO	ANO	ANO
Narušení soukromí	ANO	ANO	NE	NE
Eroze půdy	ANO	ANO	ANO	ANO
Nebezpečí na silnicích	NE	NE	ANO	ANO
Přeplněnost	ANO	ANO	ANO	ANO
Konflikt s cyklisty	NE	NE	ANO	ANO
Špatné sousedské vztahy	ANO	NE	NE	NE
Přátelské vztahy s návštěvníky	ANO	ANO	NE	NE

Schéma 2 Pozitivní dopady cestovního ruchu

Pro informátory podnikající v cestovním ruchu je největším pozitivním přínosem zdroj příjmu. Tato skupina oceňuje i navázání přátelských vztahů s návštěvníky jejich ubytování. Cestovní ruch v obci je také vnímán jako zdroj zaměstnanosti, který nabízí pracovní pozice i pro studenty v rámci letních brigád. Možnost kulturního vyžití v podobě účasti na společensko-kulturních akcích, které se v sezóně pořádají, je další z pozitivních dopadů. To vše zároveň přispívá k rozvoji obce a novým příležitostem. Ve spojitosti s pandemickou situací byl z počátku zaznamenán výrazně nižší počet návštěvníků, což přispělo ke klidu a snížení hluchnosti v destinaci. Pozitivní změny se projeví také na nižším znečištění přírody.

Schéma 3 Negativní dopady cestovního ruchu

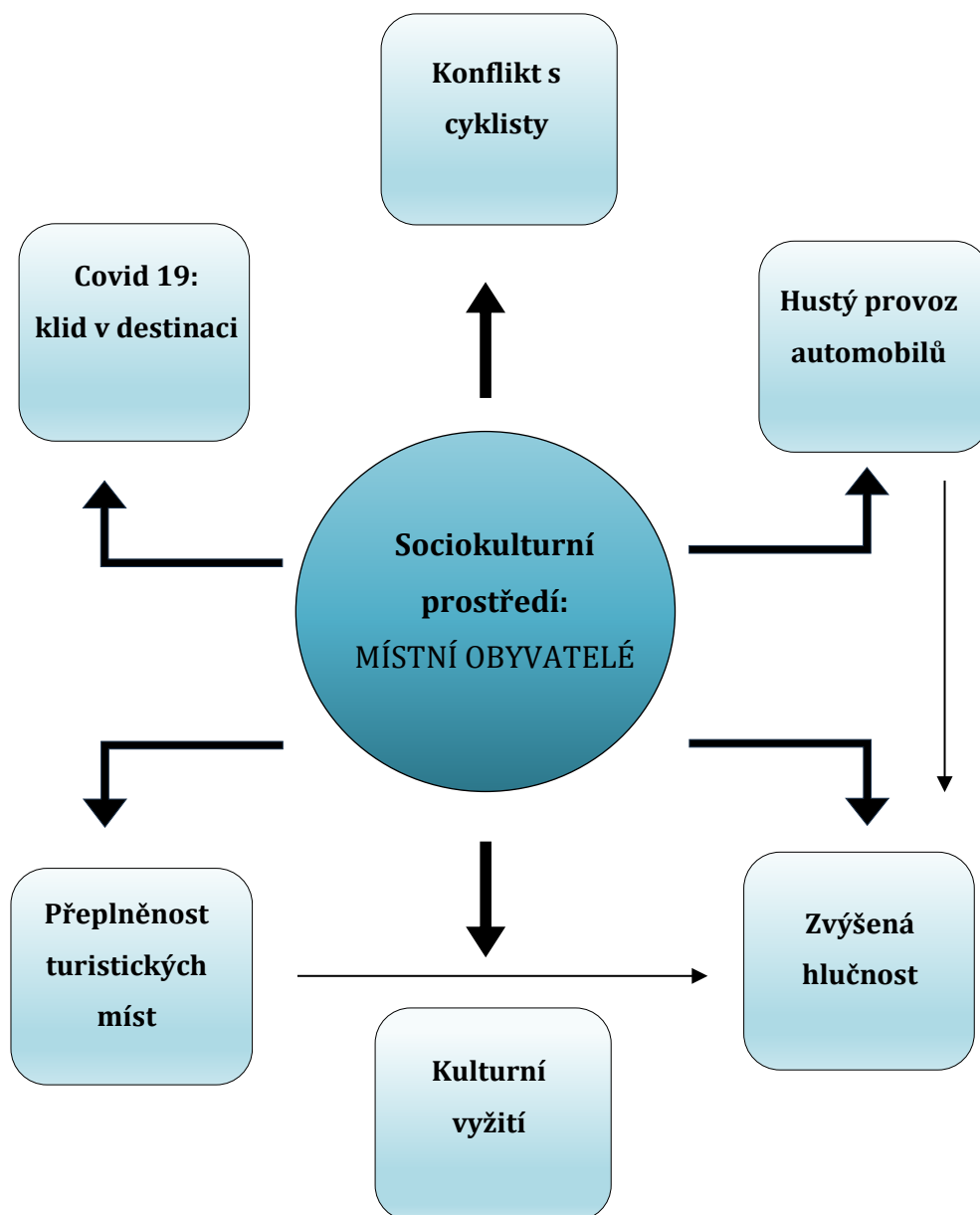
Jeden z největších a nejčastěji zmíněných negativních dopadů je přeplněnost turisticky vyhledávaných lokalit. Velký počet návštěvníků v obci, na stezkách v přírodě a kolem turistických atraktivit je příčinou dalších negativních vlivů na místní obyvatele. Čím vyšší počet návštěvníků, tím vyšší počet odpadu. V okolí obce Hrubá Skála je zaznamenán problém s nedostatkem odpadkových košů a množstvím nepořádku v přírodě. Davy návštěvníků způsobují také hluk, který vzniká především ze společenských akcí. Návštěvníci jsou také jedni z erozních činitelů, jelikož chodí mimo vyznačené trasy (viz Pásková (2014) v kapitole 3.3.2. Enviromentální dopady). Vysoká návštěvnost se pojí také se zvýšenou silniční dopravou. Je zde problém s nedostatkem parkovacích míst, který způsobuje parkování mimo vyhrazené plochy, což je na klikatých úzkých silnicích často nebezpečné. Problém v dopravě nevnímají

pouze u automobilů, ale také v cyklistice. Cyklisté jsou dalšími činiteli eroze a údajně jezdí v obci nepřiměřenou rychlostí, což může u místních obyvatel vyvolat pocit strachu a ohrožení. Cestovní ruch pro podnikající obyvatele přináší jistá omezení, kterým je v první řadě narušení soukromí. Domov informátorů v blízkosti jejich ubytování je uvedl do situace být pro návštěvníky k dispozici od rána do večera, sedm dní v týdnu. Narušení soukromí se promítá i do soukromého života v podobě omezení pořádání rodinných sešlostí, pobytu na zahradě, zájmů, narušení spánkového režimu a dalších. V některých případech se projevují i špatné sousedské vztahy či špatné zkušenosti z pobytů některých návštěvníků. Negativní dopad byl zaznamenán také během pandemie COVID-19, kdy došlo k nulové návštěvnosti a zastavení jejich příjmů.

Sociokulturní dopady

Cestovní ruch svou činností ovlivňuje jak životní, ekonomické, tak sociokulturní prostředí (viz Kapitola 3.3 Dopady cestovního ruchu na místní komunitu). Přestože obec Hrubá Skála nepatří k masově navštěvovaným lokalitám a je sezónního charakteru, tak během letních měsíců cestovní ruch značně ovlivňuje místní obyvatele. Na Schématu 4 jsou zakreslené dopady na sociokulturní prostředí místních obyvatel nepůsobících v cestovním ruchu. Schéma 5 naopak zobrazuje dopady na místní podnikající v cestovním ruchu. Schémata byla rozdělena z důvodu odlišných vazeb působení.

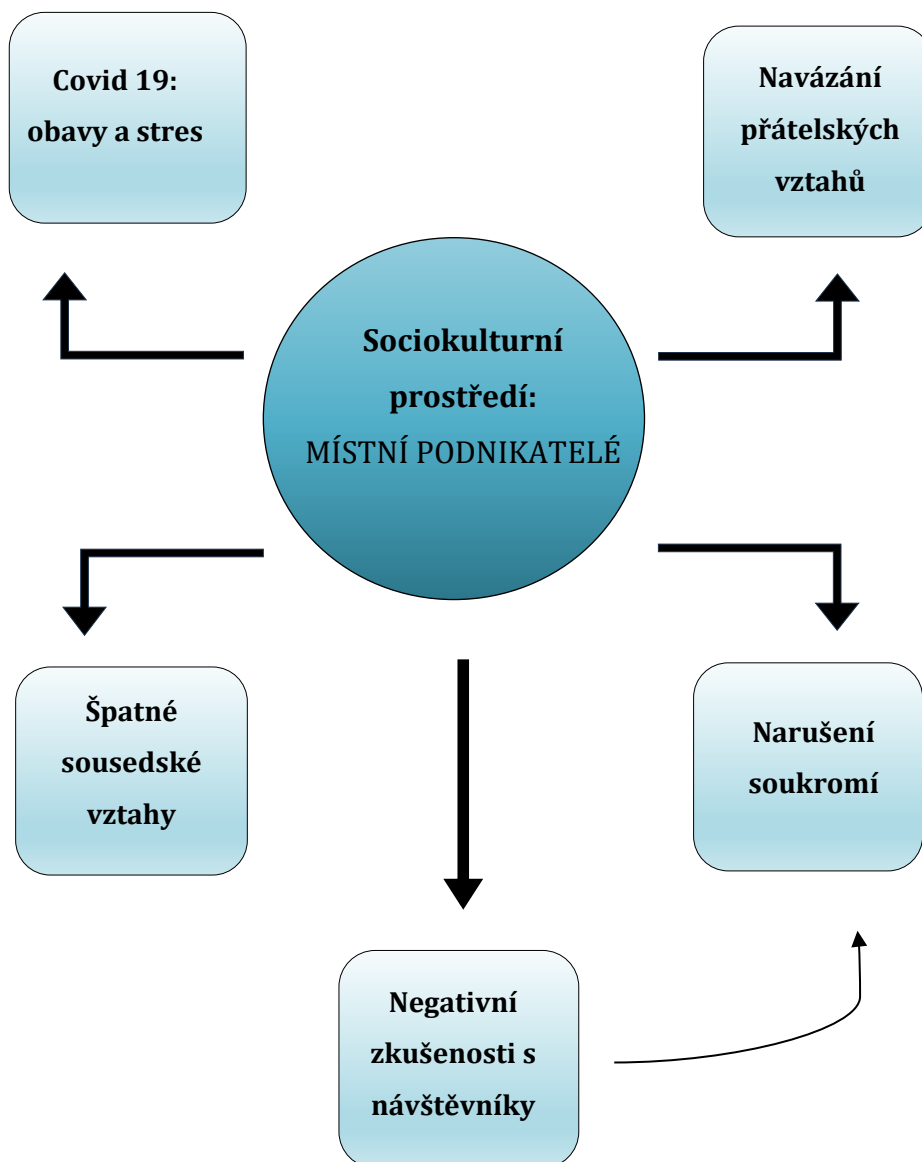
Schéma 4 Sociokulturní dopady na místní obyvatele

Jeden z dopadů na sociokulturní prostředí místních obyvatel je hustý provoz automobilů. Obcí projíždí během hlavní turistické sezóny několik desítek automobilů denně. Silnice jsou však úzké a klikaté, což vyžaduje zvýšenou opatrnost řidičů, kterou dle výpovědí často nemají. Nebezpečí nastává i během zimních měsíců, kdy jsou silnice neudržované. Automobilový provoz je nejvíce zaznamenán v okolí zámku, kde se tvoří kolony z důvodu nedostatku parkovacích míst. Hustý provoz je spojen i se zvýšenou hlučností. Mezi časté návštěvníky obce patří také cyklisté, kteří při nepřiměřené rychlosti vyvolávají pocit nebezpečí a způsobují omezení pohybu. Již zmíněná hlučnost

je dalším dopadem na místní obyvatele v důsledku pořádání velkého počtu společenských a kulturních akcí. Omezení hlukem nezahrnuje celou obec, ale především bydliště nacházející se v těsné blízkosti Zámku Hrubá Skála. Přesto, že během pandemie Covid-19 místní obyvatelé zaznamenali značný úbytek návštěvníků a s tím i snížené omezení, turisticky atraktivní místa byla navštěvovaná stále. Přestože mají informátorky okolní atraktivitu rády, tak se jim v turistické raději vyhýbají. Přetíženost během sezóny je viditelná také u městské hromadné dopravy. I přes velký počet návštěvníků v destinaci nebyl zjištěn zvýšený stupeň kriminality v destinaci. Stejně tak byla vyvrácena domněnka o značném narušení soukromí informátorek.

Schéma 5 Sociokulturní dopady na místní podnikatele

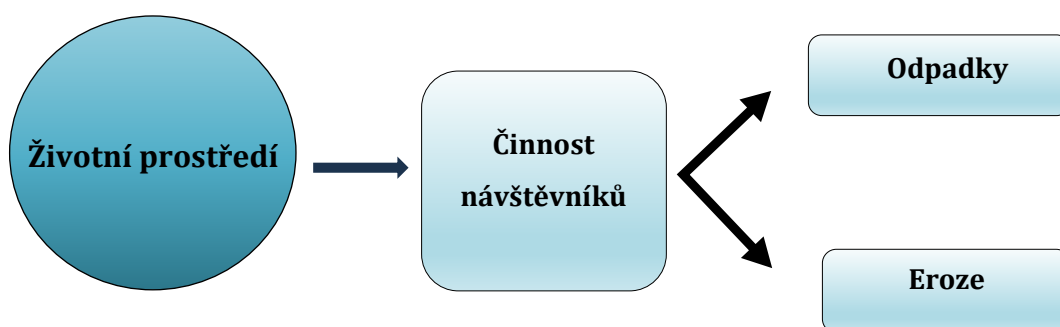
Mezi nejvýraznější dopady neodmyslitelně patří narušení soukromého života z důvodu současného či předchozího bydliště poblíž ubytování. Jak uvedli, lidé si potom myslí, že jim budete k dispozici 24/7“. Tato skutečnost omezila jejich volný čas, spánek, zájmy, rodinná setkání a mnoho dalších. Podnikání v cestovním ruchu s sebou nese spoustu pozitivních, ale také negativních zkušeností s návštěvníky. Mezi ty pozitivní řadí vzniklá přátelství se stálými klienty, kteří jejich ubytování pravidelně navštěvují. Na druhou stranu mají bohužel i negativní zkušenost s arogantními klienty, nepořádkem, krádeží či škodami na nábytku. Pandemická situace Covid- 19 neovlivnila

pouze jejich ekonomické prostředí, ale také sociokulturní. Nulový příjem vyvolal nejistotu, obavy a stres, které se promítaly do jejich osobního života. Dále bylo zjištěno, že v důsledku jejich podnikání mají špatné vztahy v sousedství.

Enviromentální dopady

Cestovní ruch má také velký dopad na životní prostředí destinace, a to převážně negativní. Na Schématu 6 jsou vyobrazené dopady cestovního ruchu, které ovlivňují přírodu v chráněném území nejvíce.

Schéma 6 Enviromentální dopady

Největší dopad na životní prostředí má činnost návštěvníků, a to především jejich a neúcta k přírodě. Nejčastěji zmiňovaným dopadem je nepořádek v podobě odpadků po návštěvnicích. Velký problém je zde s nedostatkem odpadkových košů a veřejných toalet, který k nepořádku přispívá. Hrubá Skála patří k menším lokalitám, ale počet návštěvníků, který se dopraví do destinace autem je markantní. Problém je však s nedostatkem parkovacích míst. V tomto důsledku návštěvníci parkují mimo vyznačená parkovací místa, čímž zapříčiňují narušení ekosystémů a v první řadě i nebezpečí pro ostatní návštěvníky (viz Obr. 7 a Obr. 8). Jelikož se oblast Hruboskalska nachází v chráněné krajinné oblasti je výstavba nové parkovací plochy poměrně

složitá. Posledním zmíněným dopadem na životní prostředí je chození mimo vyznačené stezky, které narušuje povrch půdy a patří mezi hlavní erozní činitele.

Obrázek 9 Přeplněné parkoviště u Zámku Hrubá Skála (2024)

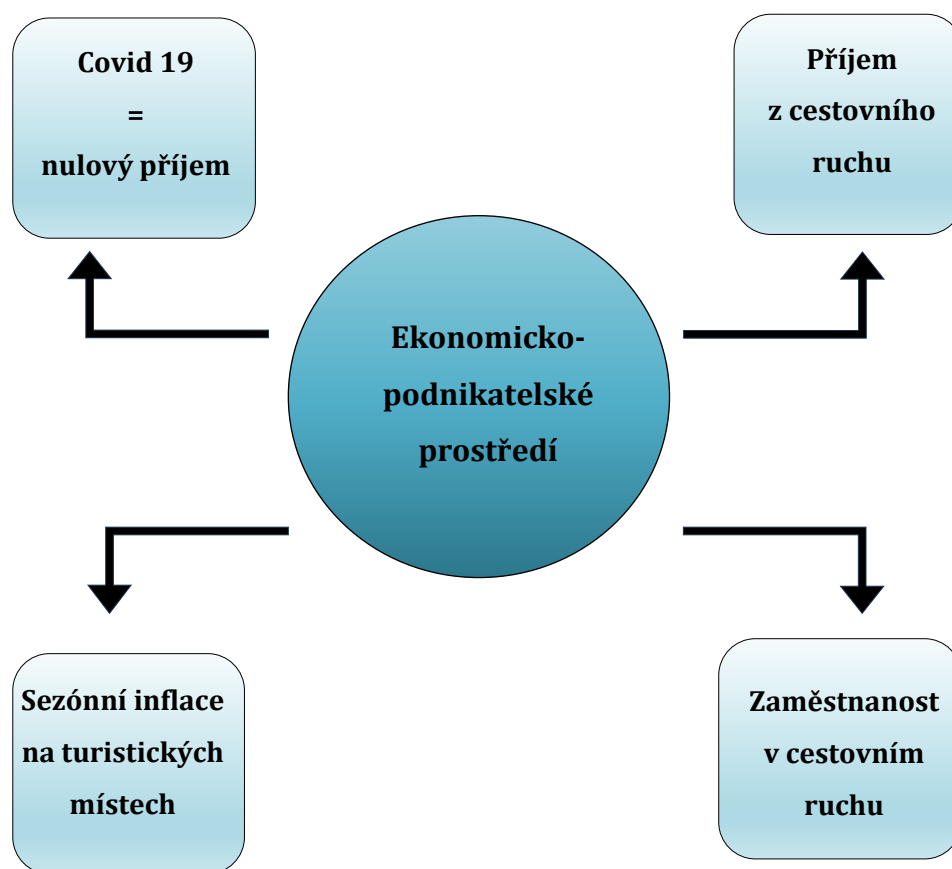

Obrázek 8 Následek nedostatku parkovacích míst v podobě parkování v přírodě (2024)

Ekonomické dopady

Cestovní ruch je pro místní podnikatele primárním zdrojem příjmů a poskytuje mnoho dalších pracovních míst. Schéma 7 znázorňuje ekonomické dopady na místní obyvatele a popisuje vliv pandemické situace na jejich podnikatelskou činnost.

Schéma 7 Ekonomické dopady

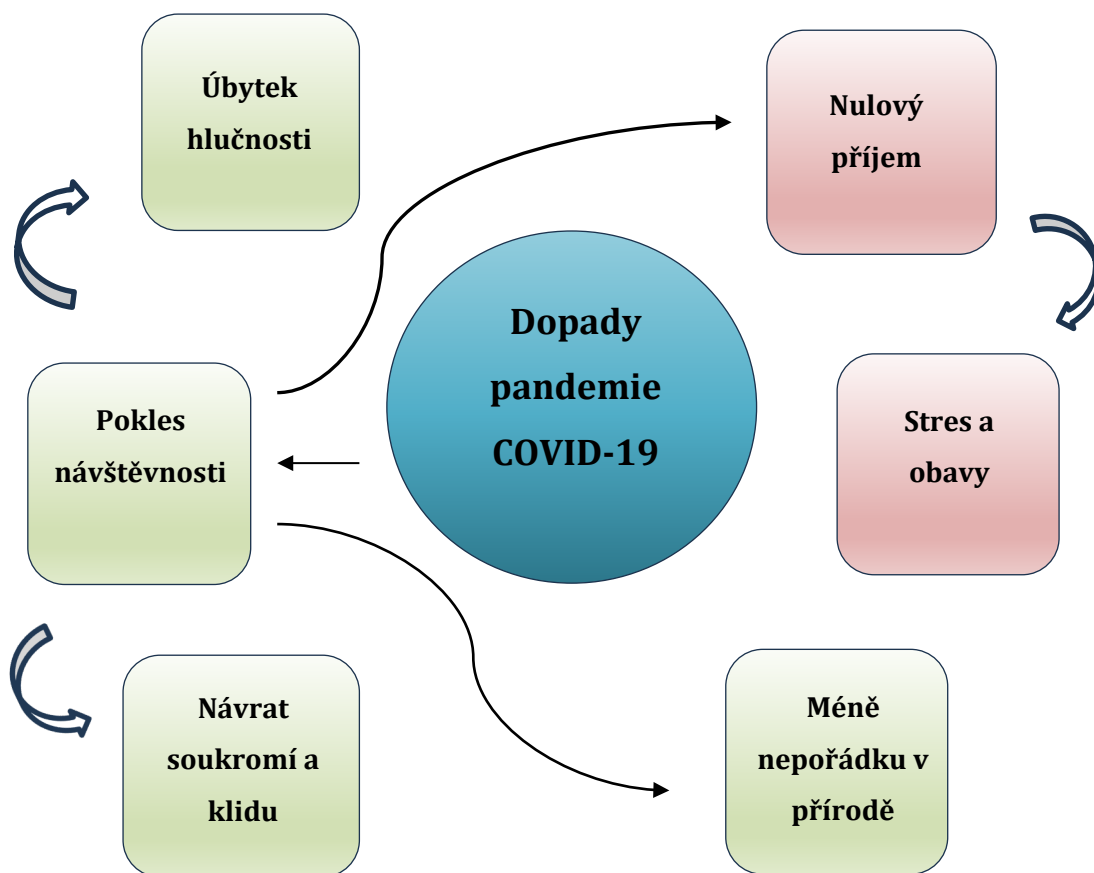

Ekonomické dopady se týkají převážně místních podnikatelů, kterým cestovní ruch přináší úplný či většinový příjem. Díky velkému množství ubytovacích služeb v obci Hrubá Skála se také zvýšila zaměstnanost v cestovním ruchu. Vysoký úpadek návštěvnosti byl zaznamenán během pandemie Covid-19, kdy byl provoz ubytování kompletně zastaven a tím pádem i jejich příjem. Pozdější státní příspěvky však pro místní podnikatele nebyly dostačující, jelikož rapidně vzrostly i ceny energií. Změny byly zaznamenány i po skončení pandemické situace v České republice, například změna ve skladbě navštěvovaných národností či celkový problém s nízkou obsazeností. Místní obyvatelé nepůsobící v cestovním ruchu sezónní inflaci pociťují pouze v okolí Zámku Hrubá Skála, jelikož se jedná o malou obec s absencí restaurací, obchodů či dalších služeb. V obci se nachází pouze jeden malý obchod s potravinami, kde vzniká během hlavní turistické sezóny problém s nedostatkem zboží.

Dopady pandemie COVID-19

Covidová pandemie značně ovlivnila nejen životy místních obyvatel, ale také životní prostředí (viz Schéma 8). Její dopady se však lišily s vývojem pandemické situace. Zpočátku byl zaznamenán výrazný úbytek návštěvníků z důvodu nařízených karantén, uzavření hranic České republiky a dalších omezení. Nižší frekvence návštěvníků prospěla také životnímu prostředí, kdy byl zaregistrován nesrovnatelně menší počet odpadků. Pozitivní změna byla vidět také na přírodních ekosystémech z důvodu úbytku erozních činitelů. Největší pozitivum byl pokles hluchnosti. Z důvodu zákazu konání veškerých kulturních a společenských akcí, kdy byl zastaven i chod samotného zámku, nastal v obci klid a nebylo narušeno jejich soukromí. Postupem času, kdy byl ze zdravotních důvodů vřele doporučován pobyt na čerstvém vzduchu, návštěvnost chráněných území stoupla několika násobně. S tím stoupl počet nepořádku v přírodě v podobě vyhozených roušek a respirátorů, hluchnost, hustá doprava či vysoký počet cyklistů. Covidová pandemie zanechala negativní dopady převážně na místní podnikatele. Z důvodu uzavření hranic a omezení pohybu v České republice byl kompletně zastaven chod jejich podnikání. Následně klesla návštěvnost a s ní i jejich příjmy na nulu. Z nejisté budoucnosti, zabezpečení a rostoucích cen energií vznikl také stres a obavy. Změny byly zaznamenány i po skončení pandemické situace. Ať už se jedná o změnu v národnostech zahraničních návštěvníků či celkový problém v naplnění kapacity jejich ubytování.

Schéma 8 Dopady pandemie Covid-19

Projevy pandemie Covid-19 byly nejprve zaznamenány v poklesu návštěvnosti, která vyvolala mnoho dalších dopadů. Zelená barva představuje pozitivní dopady a červená naopak dopady negativní. Mezi ty pozitivní jsou uvedeny návrat soukromí a klidu, a především pokles hlučnosti. Pokles návštěvnosti měl také pozitivní efekt na životní prostředí a úbytek odpadu. Negativně se však projevil u místních podnikatelů, kdy došlo k zastavení jejich příjmů. Tato skutečnost dále vyvolala psychické problémy jako je stres, obavy a nejistota.

5 Diskuse a shrnutí výsledků

Na počátku byla stanovena hlavní výzkumná otázka, „Jak vnímají dopad cestovního ruchu na kvalitu života obyvatelé obce Hrubá Skála?“ Ke zodpovězení výzkumné otázky napomohly poznatky z předchozích výzkumů uvedených v teoretické části. Byly zde popsány základní principy, důležitost destinačního managementu či role únosné kapacity. Další kapitola byla věnována sociokulturním, enviromentálním a ekonomickým dopadům cestovního ruchu na místní komunitu. Případová studie byla zaměřena na obec Hrubá Skála nacházející se v Českém ráji. Nejprve byla charakterizována zvolená destinace, kde byly popsány základní informace a její potenciál pro cestovní ruch.

Metodou výzkumu byla kvalitativní strategie za použití metody zakotvené teorie. Hlavním metodickým nástrojem byly polostrukturované rozhovory s místními obyvateli, které napomohly najít odpověď na výzkumnou otázku. Dle výpovědí informátorů bylo zjištěno, že cestovní ruch nejvíce ovlivňuje jejich sociokulturní prostředí, poté ekonomické a nejméně percepce bylo zaznamenáno na životní prostředí. Dále byla zaznamenána převaha negativních dopadů nad pozitivními. I přes to informátoři uvedli, že život v obci Hrubá Skála a přírodu Českého ráje mají rádi.

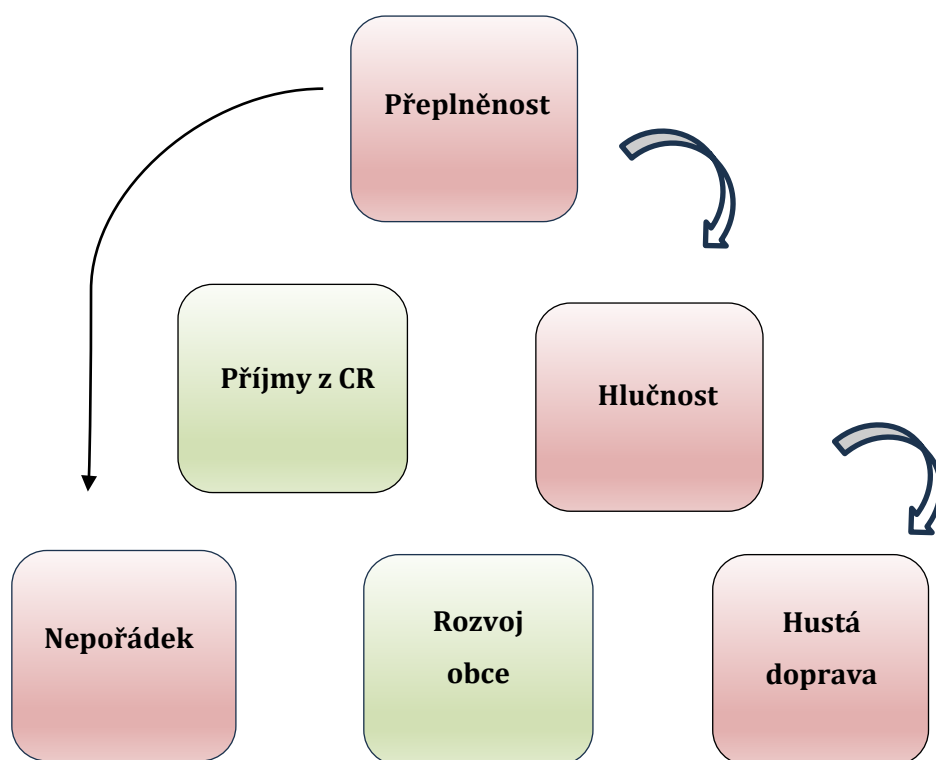
Schéma pyramidy (viz Schéma 9) vystihuje nejvýraznější dopady cestovního ruchu na místní obyvatele. Na vrcholu pyramidy je umístěna přeplněnost turisticky vyhledávaných lokalit. Přeplněnost je zároveň také příčinou několika dalších negativních dopadů a z toho důvodu byla vybrána jako nejvýznamnější. V důsledku vysokého počtu návštěvníků informátoři pociťují nadměrnou hlučnost. Hluk dle výpovědí často pochází ze společensko-kulturních akcí. Mnoho návštěvníků cestuje do destinace automobilem, kde vzniká problém s hustou, častokrát nebezpečnou, dopravou a také nedostatkem parkovacích míst. Čím více návštěvníků se v destinaci nachází, tím více je v okolí nepořádku. Mezi pozitivní a zároveň velmi podstatný dopad byl vybrán vzniklý příjem z cestovního ruchu. Přestože v obci žije malý počet obyvatel, tak velká část podniká a provozuje ubytovací zařízení. Cestovní ruch tedy tvoří jejich většinový příjem a zároveň poskytuje možnost dalších pracovních pozic. Jako poslední, přesto však velmi výrazný dopad byl zvolen rozvoj obce, kterému cestovní ruch značně přispívá.

Je důležité podotknout, že výzkum nebyl proveden během hlavní turistické sezóny, tudíž vyskytují se jevy nebyly příliš viditelné. Autorka však žije nedaleko destinace a má zkušenost s dopady během sezóny, které ji byly potvrzeny místními obyvateli v rámci polostrukturovaných rozhovorů.

Na závěr diskuse jsou uvedené nečekané dopady a vyvrácené domněnky autorky. Překvapivým zjištěním byla skutečnost, že cestovní ruch a davy návštěvníků neomezují soukromí místních obyvatel nepodnikajících v cestovním ruchu. Přesto, že jedna z informátorek bydlí v turisticky exponované oblasti, uvedla, že soukromý život jí cestovní ruch nijak neomezuje a nahlíží na situaci pozitivně. Omezení soukromí bylo zjištěno pouze u místních podnikatelů, kteří žili či stále žijí v areálu ubytování. Další nečekanou informací byla proměnlivá situace během pandemické situace. Z počátku byla frekvence návštěvníků o poznání nižší, ale v průběhu rozvolnění opatření návštěvníků čím dál více přibývalo a s tím i množství nepořádku v přírodě v podobě odhozených roušek. Z hlediska životního prostředí bylo překvapivé, že nebyl zjištěn žádný pozitivní dopad, který by přispíval k jeho ochraně.

Výsledky šetření dále napomohly ke stanovení závěrečné hypotézy, která zní:
„S rostoucí zátěží obce, klesá motivace místních obyvatel k návštěvě turistických lokalit v blízkosti jejich bydliště“.

Schéma 9 Celkové nejvýraznější dopady

6 Doporučení pro výzkum a praxi

Do budoucna lze doporučit provedení kvantitativního výzkumu, který by byl věnován ověření hypotézy, která byla navržena ve shrnutí této práce. I přes to je autorka velmi ráda za možnost osobního setkání pro dosažení autenticity a porozumění.

Další budoucí výzkum by mohl být zaměřen na zkoumání dopadů celosvětové pandemie Covid-19, neboť v této práci mu byla věnována pozornost pouze okrajově.

V rámci doporučení pro destinační management lze předložit návrh na navázání spolupráce s orgány ochrany přírody pro vylepšení infrastruktury a zavedení odpadkových košů ke snížení množství odpadu v přírodě. Dále lze doporučit výstavbu parkovišť, která by znatelně ulevila životnímu prostředí a dopravnímu omezení místních i návštěvníků. Vhodné by bylo věnovat pozornost potřebám a postojům místních obyvatel a podporovat jejich podnikání. Dále je doporučeno zkvalitnění marketingu a medializace kulturních akcí.

7 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký má cestovní ruch dopad na život obyvatel obce Hrubá Skála a do jaké míry ovlivňuje jejich životní řád. Pomocí kvalitativního výzkumu byl cíl práce naplněn a byla zodpovězena i výzkumná otázka. Bylo zjištěno, že největší dopad cestovního ruchu místní obyvatelé pociťují na jejich sociokulturní a ekonomické prostředí. Podnikající obyvatelé vidí jako největší pozitivní dopad možnost příjmu z cestovního ruchu. Naopak negativně nahlíží na omezení soukromí, hustou silniční dopravu a nadměrnou hlučnost během hlavní turistické sezóny. V rámci výzkumu byly také zjištěny dopady pandemie Covid-19, kdy v důsledku státních omezení došlo ke snížení návštěvnosti, od které se odvíjelo mnoho dalších skutečností, například pokles příjmů či hlučnosti.

Cestovní ruch v chráněných oblastech nabývá čím dál více na popularitě a důkazem tomu byla i již zmíněná covidová pandemie, kdy pro obyvatele České republiky byl jediný útek od reality pobyt v přírodě. Podobně jako každá destinace i chráněná území však mají své limity, které je třeba respektovat. Překročení těchto limitů může mít trvalé následky, jak na životní prostředí, tak na místní komunitu. Existenci cestovního ruchu část domorodců využije ve svůj prospěch a zdroj obživy. Na druhou stranu je důležité brát v potaz dopady převážně na sociokulturní prostředí místních obyvatel, které je hůře měřitelné, tudíž nebývá častým cílem výzkumů. Přesto je však velmi důležité tyto dopady zkoumat. Sama autorka může podotknout, že ji výzkum obohatil a rozšířil její obzory. Měla možnost navnímat situaci místních obyvatel do hloubky a byla mile překvapena jejich otevřeností, přívětivostí a projevenými emocemi.

Ohleduplnost a rovnováha. Dvě proměnné, které hrají v tomto odvětví důležitou roli. Ohleduplnost ze strany návštěvníků k dané destinaci a vše s ní spojené. Rovnováha v rukou destinačního managementu, sloužící k nastavení rovnosti mezi možnostmi využití cestovního ruchu na maximum při minimalizaci jeho dopadů na danou destinaci. Cestovní ruch není statického charakteru, proto je důležité plánovat, řídit a zkoumat jeho vlivy.

Seznam zdrojů

1. CANESTRELLI, E. a COSTA, P. (1992) Tourist carrying capacity: A fuzzy approach. *Annals of Tourism Research*, 18(2), str. 295-311. Dostupné z DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/0160-7383\(91\)90010-9](http://dx.doi.org/10.1016/0160-7383(91)90010-9)
2. CIHAR, M., NAJMANOVÁ K. a GORNER, T. (2012). Changes in Local Peoples Perceptions of the Sumava National Park in the Czech Republic over a Ten Year Period (1998-2008). Institute for Environmental Studies, Faculty of Science, Charles University. Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the Czech Republic. ISSN 2071-1050. [online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/272757782_Changes_in_Local_People's_Perceptions_of_the_Sumava_National_Park_in_the_Czech_Republic_over_a_Ten_Year_Period_1998-2008
3. COHEN, E. Rethinking the Sociology of Tourism. *Annals of Tourism Research*. (1979). 6(1). Vydáno v Orlandu: Elsevier Science. [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <http://www.mdpi.com/journal/sustainability>
4. CZECH TOURISM. (2023). Hrubá Skála[online]. Praha: CzechTourism. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/kam-pojedete/oblasti/cesky-raj/hruba-skala>
5. DOXEY, G.V.A. (1975). Causation Theory of Visitor-Resident Irritants: Methodology and Research inferences. The Sixth Annual Conference Proceedings of the Travel Research Association. Vydáno v San Diego, California.
6. GOSLING, S. (2002). Global environmental consequences of tourism. *Global Environmental Change*. [online]. 2002. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: https://www.academia.edu/1849364/Global_environmental_consequences_of_tourism
7. GÖSLING, S., PEETERS, P., CERON, J., DUBOIS, G., PATTERSON, T. a RICHARDSON, R.B. (2005) The eco-efficiency of tourism. *Ecological Economics*, [online]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800904003994?via=ihub>
8. HRUBASKALA.INFO. (2024) Zajímavosti – Hruboskalsko. [online]. Zámek Hrubá Skála [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://hrubaskala.info/zajimavosti/>

9. HRUBASKALA.INFO. (2024) Zámek Hrubá skála. [online]. Zámek Hrubá Skála, [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://hrubaskala.info/>
10. INDROVÁ, J. (2010). Cestovní ruch, Důležitá součást ekonomiky a významný faktor rozvoje destinací. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [online]. [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/cestovni-ruch/>
11. LEUNG Y., SPENCELEY A., HVENEGAARD G., BUCKLEY R., (eds.). (2018). Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability. Best Practice Protected Area Guidelines Series No.27, Gland, Switzerland: IUCN. xii + 120 pp. ISBN: 978-2-8317-1899-6.
12. MAPY.CZ. Obec Hrubá Skála. (2024). [online] [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?source=muni&id=2713&ds=1&x=15.1909281&y=50.5317493&z=14>
13. MIKO, L. Štrusa, J. (2010) Národní parky a chráněné krajinné oblasti v České republice. 2.vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-543-2.
14. OBEC HRUBÁ SKÁLA (2024). Základní zajímavosti o obci. [online]. Obec Hrubá Skála, [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://obechrubaskala.cz/obec/info/>
15. PAGE, S., CONNELL, J. (2020). Tourism: A Modern Synthesis. 5. vydání. Londýn: Routledge. ISBN 978-0-367-43737-4.
16. PÁSKOVÁ, M. (2014) Udržitelnost cestovního ruchu 3. vydání, přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-329-1.
17. PÁSKOVÁ, M., WALL, G., ZEJDA, D. A ZELENKA, J. (2021), Tourism carrying capacity reconceptualization: Modeling and management of destination. Faculty of Informatics and Managements, University of Hradec Králové. Department of Geography and Enviromental Management, University of Waterloo.
18. SUNLU, U. Enviromental impacts of tourism. Bari: CIHEAM, 2003 In: Camarda D. (ed.), Grassini L. (ed.). Local resourses and global trades: Enviroments and agriculture in the Mediterranean region, s. 263-270
19. TRUYOLS, M. (2023) The Economic Impact of Tourism: What You Need to Know, Mize. [online]. [cit. 2024-01-18]. Dostupné z: <https://mize.tech/blog/the-economic-impact-of-tourism-what-you-need-to-know/>

20. VÍTEK, O., PEŠOUT, P. (2010). Význam cestovního ruchu pro ochranu přírody, příležitost nebo hrozba. Ochrana přírody. [online]. [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/vyznam-cestovniho-ruchu-pro-ochranu-prirody/>
21. ZELENKA, J. (2012). Únosná kapacita v cestovním ruchu (Tourism carrying capacity). Czech Journal of Tourism, 1(2), str. 114-134
22. ZELENKA, J., a KACETL, J. (2014). The Concept of carrying capacity in tourism. Amfiteatru Economic, 16(36), str. 641-654
23. ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. (2012). Výkladový slovník cestovního ruchu. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vydání. Praha: Linde Praha. ISBN 978-80-7201-880-2.
24. ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M., TĚŠITEL, J. a KUŠOVÁ, D. (2013) Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích. Vydáno v Hradci Králové: Gaudeamus. ISBN: 978-80-7435-244-7.

8 Přílohy

8.1 Rozhovory s informátory

8.2 Vlastní fotodokumentace

8.3 Zadání bakalářské práce

Příloha č.1: Rozhovory s informátory

Informátoři č.1: Majitelé penzionu v obci Hrubá Skála

Jak dlouho máte penzion v provozu?

„Po revoluci to dostal táta v restituci a my tu bydlíme od roku 2000, to jsme ještě byli mladý no“.

Provozujete Vaše ubytovací služby celoročně či sezónně?

„Sezónně, od jara do podzimu. Od října do Velikonoc jsme bez příjmu. A je to hodně práce, pořád na někoho čekáte, to se nehnete, je to práce od rána do večera a o půlnoci Vám je člověk schopný zavolat, že má na pokoji sršeň“.

Jaké máte vztahy s místními podnikateli?

„Máme tu kamaráda, co tu má hotel a pomáháme si. Dříve, když měl člověk plno, tak se navzájem doporučil, ale ta doba je pryč“.

Jaké máte vztahy se sousedy?

„Soused nám dělá naschvály, volá sem policajty, škodí, posílá sem kontroly. To je ale na delší vyprávění“.

Tvoří Vaše podnikání Váš celkový příjem?

„Ano, je tam závislost na cestovním ruchu, člověka to tolik neuživí“.

Jak Vás zasáhla pandemie Covidu-19?

„Hodně, celé se to změnilo. Tržby šly dolu. Před covidem to byly týdenní pobyty. Energie a všechno dohromady. Už se to bohužel tolik nenastartovalo.“

Máte nějaké zaměstnance?

„Všechno si děláme sami, občas jsme měli jen brigádnice na úklid. Už mě to nebaví, vysává mě to, lidi se chovají špatně, já už to nechci dělat a člověk je po těch letech vyřízený. Nemůžete ani nic říct, protože oni hned napíšíou špatnou recenzi“.

Jezdí k vám i zahraniční návštěvníci nebo převážně z Česka?

„Tak 90% Čechů, občas Slováci, Němci“.

Máte nějakou reklamu a propagaci?

„Nám všichni radí, ať si dáme Booking, ale jak říká můj kamarád, to je takový nutný zlo“. Ten ale nemáme, na to není čas. Máme internetové stránky, Facebook, Instagram, různé servery ubytovací, například na seznamu atd.“.

Jak to máte se soukromím, když bydlíte hned vedle penzionu?

„Není soukromí, není. Zvoní na mě domu ve dvě ráno, chodí nám přes zahradu a myslí si, že jim budete k dispozici 24/7. Já si známý už tolik radši ani nezvu, soukromí nemáte.“

Jak je to s ochranou životního prostředí v okolí, co se týče nepořádku, odpadků atd.?

„Jako tady jít na houby na podzim, to je samý papírek, plasty, je tu bordel, o covidu samá rouška. Tady najdete i záchodovou mísu v lese“.

Jaké máte vztahy s návštěvníky?

„Záleží člověk od člověka. Z našich stálých návštěvníků už se stali i naši kamarádi. Když přijedou, můžeme večer posedět. Na druhou stranu některý lidi se neumí chovat a nerespektují Vaše soukromí a Váš čas“.

Informátor č.2: majitel hotelu v obci Hrubá Skála

Jak dlouho penzion provozujete?

„Je to rodinná tradice od roku 1895“.

Máte otevřeno celoročně či pouze sezónně?

„Pouze sezónně“

Jakou část Vašeho příjmu tvoří Vaše podnikání v cestovním ruchu?

„Mám pár věcí bokem, ale řekl bych tak 90 %, určitá závislost na cestovním ruchu tam je“.

Jaké máte vztahy s místními?

„Vztahy s obcí byly dřív poměrně špatné, občas nám někdo škodil a dělal naschvály, teď je to o dost lepší“.

A se sousedy? Nestěžují si například na hluk?

„Se sousedy problém nemáme, u nás na penzionu se dodržuje noční klid a hluk, který je ve vesnici slyšet jde z akcí, které se pořádají nahoře na zámku.“

Máte dobré vztahy i s ostatními podnikateli v obci?

„S pár ano, například s místním penzionem si občas navzájem vypomůžeme a přidáme ruku k dílu, když je potřeba“.

Jak moc Vás zasáhla pandemie Covidu-19?

„Tak určitě zasáhla, asi jako většinu podnikatelů, z ničeho nic jste bez příjmu. Po covidu jsme také zaznamenali úbytek Němců a naopak k nám začalo jezdit více Holanďanů“.

Jaké máte vztahy a zkušenosti s klienty, kteří Váš hotel navštěvují?

Záleží člověk od člověka. Jezdí k nám stálí několik let. Rodiny s dětmi a poté jejich děti se svými dětmi, to je moc pěkný“. Jednou jsme tu dokonce připravovali pro pána

tajnou oslavu. Z těch klientů se časem utvořilo přátelství a těšíme se vždy, když přijedou. Na druhou stranu také u nás byli lidi, kteří se nechovají úplně dobře. Dělají nepořádek, ničí věci, pak Vám tu škodu neuhradí, a ještě jsou naštvaní. Taky se nám stává, že lidi nerespektují zákaz pobytu se psy, a i přes zákaz ho propašují do pokoje.

Jak to máte se soukromím? Narušuje to nějakým způsobem Váš osobní život?

„15 let jsme žili na hotelu, teď žijeme jinde v obci a bylo to to nejlepší rozhodnutí. Lidí si pak myslí, že jim můžete být k dispozici 24/7.“

Informátorka č.3: Obyvatelka obce Hrubá Skála

Jak dlouho žijete v obci Hrubá Skála?

Já jsem se tu narodila, pak jsem byla pryč a teď tu bydlím zase asi 14 let. Český ráj je nádherný, já to tu miluju, hlavně v zimě a pak na podzim, když se to tu zabarví“.

Vnímáte rozdíl mezi hlavní turistickou sezónou a ostatními měsíci?

„Určitě, definitivně je tu rozdíl mezi všedními dny a víkendy, ta návštěvnost se tady zněkolikanásobí. A když začne sezóna od Velikonoc do konce září se určitá místa stávají, že tam nechcete ani stavět, to už si nepřipadáte ani v Českém ráji. Ta oblast je tak přelidněná, miliony lidí, miliony aut a turistickým oblastem se vyhýbáme“.

Jak je to s parkováním a dopravou v obci a okolí?

„My místní víme, jak třeba jezdit, ty silnice jsou ouzké, jsou tu srázy, a dvě auta tam mají problémy, kor autobusy. Často jsou u zámku kolony během sezóny. Lidé pak parkují, tam, kde nemají. S parkováním je to ale těžké, protože jsme v chráněné oblasti. Poté je pravda, že vlaky a autobusy bývají často přeplněné kvůli velkému počtu turistů.“

Jaké je to bydlet v obci Hrubá Skála?

„My místní víme, kam chodit například na houby a na procházky, kde se ten cestovní ruch tolik neprojevuje. Jde opravdu o ty hlavní turistická místa, oblast zámku, rybníků atd.“

Myslíte si, že je v okolí nepořádek?

„Podle mě ano, my jsme byli zvyklí, co si do lesa přinesu, to si odnesu a tady najednou vidíte láhev od piva. Je tu nedostatek odpadkových košů, ale je problém že na to potřebujete lidi a pravidelný sběr. Také je tu nedostatek veřejných toalet. To je jedna věc a další, že v lese máte vyznačené stezky a myslíte si, že po nich všichni chodí? Bohužel ne a pak nám to tu přírodu ničí“.

Jaký má cestovní ruch vliv na Vaše soukromí?

„Já mám to štěstí, že nebydlím v úplně exponované oblasti, ale kousek od nás je penzion, kam jezdí mnoho cyklistů a je to v létě jeden cyklista za druhým. Neznají to tu a nepřizpůsobí, někteří samozřejmě. Máte i strach, jezdí tu rychle a když jdete třeba s rodinou a dětma a potkejte si potom naproti v kopci rozjetého cyklistu. Co se týče ale rodinných oslav a návštěv, tak to nás nijak neovlivňuje“.

Jak je to v obci s kriminalitou kvůli vysoké návštěvnosti?

„Kriminalita si myslím, že je tu nízká a je tu bezpečno.“

Ruší Vás kvůli cestovnímu ruchu hluk od návštěvníků?

„Hluk jde hlavně z organizovaných akcí ze zámku. Ale největší problém s tím určitě budou mít místní, co bydlí pod zámkem. My tím, že nebydlíme tak blízko, tak nás to tolik neomezuje a někdy je to příjemný si poslechnout hudbu, když to není samozřejmě dlouho do noci“.

Jaké si myslíte, že jsou vztahy mezi místními obyvateli a místními podnikateli?

„Myslím, že poměrně dobré. Hodně lidí tu ubytovává u sebe doma, že v části domu bydlí a část pronajímá. Tam si myslí, že je to dobré, jelikož si to majitelé vyřeší hned sami a o nějakých stížnostech nevím“.

Jak je to s restauracemi a obchody v obci, pocítujete vyšší ceny či nedostatek zboží?

„V obci je jeden obchůdek s potravinami a pak když jdete třeba v létě pro pečivo, tak už tam nic není“. Pak je tu jedna hospoda, ale spíše pro místní. Restaurace je pak na zámku, v místních penzionech, tam jsou ceny asi vyšší, ale tam my nechodíme“.

Jak Vás ovlivnila pandemie Covid-19?

„Lidé tu sice nebyli ubytovaní a ta frekvence byla samozřejmě nižší, ale lidé potřebovali do přírody. Tím, že tu ale nebyli ubytovaní, tak tu bylo více klidu a určitě silniční doprava nebyla tak rušná“.

Informátorka č.4: Obyvatelka obce Hrubá Skála

Jak dlouho žijete v obci Hrubá Skála?

„Já tam žiju od šesti let ba bude mi 76, takže 70 let“.

Vnímáte rozdíl mezi hlavní turistickou sezónou a ostatními měsíci?

„Určitě, nás je tam asi 500 obyvatel v zimě, pak najednou přijde jaro, začne turistická sezóna a to se několikrát zvýší. Penziony jsou obsazené, je tu možnost ubytování v okolí, takže léto a zima je markantní rozdíl“.

Jak je to s parkováním a dopravou v obci a okolí?

„Turismus je tu znát, hodně turistů, hodně aut. S parkováním je tu velký problém, parkování je tam zpoplatněno, lidé parkují mimo a pak je to ucpaný. Výjimečně se ale stalo, že by nám turisté parkovali před domem. Víím, že se už několikrát uvažovalo o výstavbě parkoviště, tak snad něco vybudují. Pro letní turistické autobusy je jenom jedno auto stojící na černo je svízěl, protože to se ucpe a nejde to překonat. Je to úzký, srázy dolu a silnice není dost zpevněná. Cyklistů je teda v obci taky hodně. Cyklisti si neuvědomují jednu věc, protože jezdí na místa, kde to mají zakázáno a na několika stezkách nemají, co dělat. Na Zlaté stezce chodce ignorují, je tam hodně úrazů a je to nebezpečný.“

Jaké je to bydlet v obci Hrubá Skála? Navštěvujete turistická místa v okolí?

„My to tu máme rádi, ale tyto místa navštěvujeme mimo sezónu. Takže my tam jdeme naposledy v dubnu a pak zase na konci října. Občas zajdeme v létě na zámek na koncert nebo divadlo. Myslím si, že je pro obec dobře, že se tady trošku něco děje. Je tady ale problém, že žijeme v druhém pásmu chráněné krajinné oblasti, a i když by tu spousta mladých lidí chtělo stavět, tak jsou tu strašně velká omezení. Takže se bojíme, aby z obce nebyl jenom skanzen. Když by sem přišlo více novým a mladých lidí, tak by to vesnici jenom prospělo, ale je tu problém právě v územním plánu s krajinářema. Jsou tu velká omezení a je to škoda, protože zájem by byl veliký podle mě“.

Myslíte si, že je v okolí nepořádek?

„No je to teď lepší, bývalo to daleko horší. Najdou se jedinci, co vyhazují papírky a všechno ostatní. Pak se vždycky na podzim a na jaře uklízí Skalák a příroda všude kolem. Je tu ale problém s nedostatkem odpadkových košů. V porovnání s Prachovskými skalama, kde se vybírá vstupné a jak je to udržované, kolik je tam laviček a odpadkových košů.“

Jaký má cestovní ruch vliv na Vaše soukromí?

Přímo, kde bydlíme, tak vede turistická stezka k zámku, takže turisti kolem nás chodí, ale my si uzpůsobili sezení tak, aby k nám nebylo vidět. Tolik nás to neomezuje, ale je to znát. Turistů v Českém ráje, čím dál tím víc přibývá“.

Jak je to v obci s kriminalitou kvůli vysoké návštěvnost?

„Kriminalita si myslím, že je tu nízká a je tu bezpečno.“

Ruší Vás kvůli cestovnímu ruchu hluk od návštěvníků?

„Pro nás je hluk si největší problém. Když se díváte z nádvoří do údolí, tak tam my žijeme. Je to exponovaná oblast a všechno to máme nad hlavou, když se pořádají akce, ohňostroje, svatby, koncerty. Občas je to ale hezký si třeba při večeri poslechnout venku hudbu. Náš soused se třeba na ně zlobil, když tam hráli do rána a nějaké problémy tam byly. My jsme žádný konflikt vyvolávat nechtěli, jelikož se to po covidu hodně umírnilo.“

Jaké si myslíte, že jsou vztahy mezi místními obyvateli a místními podnikateli?

„Já vím, že naši známí říkali, že měli jeden čas problém s penzionem, ale to už se vyřešilo prý. Jinak my jsme asi žádný problém neměli.“

Jak je to s restauracemi a obchody v obci, pocítujete vyšší ceny či nedostatek zboží?

„My jako domorodci, když máme rodinnou sešlost, tak tam chodíme do zámecký restaurace, je tam hezká atmosféra. Ceny tam jsou dražší, ale řekla bych, že největší problém je ten, že i do nádvoří zámku, kde je restaurace se vybírá vstupné.

Dřív to bylo asi 20 korun, teď už je to padesát a když chce jít někdo na oběd, tak stejně musí zaplatit. A ohledně toho občůdku je to fajn, že je tu nějaký základní sortiment, ale já tím, že pracuju v Turnově, tak si nakoupím tady. Možná přes to léto by mohl mít více základního zboží“.

Jak Vás ovlivnila pandemie Covid-19?

„Před covidem bylo na zámku spoustu akcí s hudbou až do noci a do našeho údolí se to hodně neslo. Doba se ale hodně změnila a takový velký akce se tam už nepořádají. řekla bych, že se to poměrně omezilo. Pak teda během covidu hotely byly zavřené, ale na trasách bylo turistů pořád dost, lidi rádi utekli do přírody. Myslím si i, že se hodně změnil druh lidí, co po covidu začal naše okolí navštěvovat. Jsou to lidi, co si jezdí užít přírody, a ne pořádat mejdany.“

Fotodokumentace

Obrázek 10 Řezníčkova vila
v obci Hrubá Skála (2024)

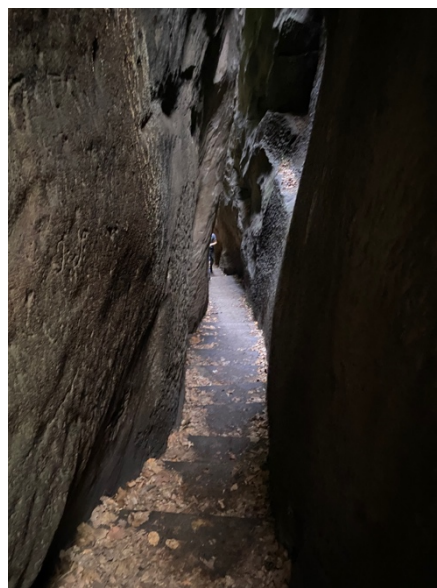
Obrázek 11 Nádvoří Zámku
Hrubá Skála (2024)

Obrázek 12 Mariánská
vyhlídka s výhledem na
Zámek Hrubá Skála (2024)

Obrázek 14 Adamovo lože (2024)

Obrázek 13 Myší díra (2024)

Obrázek 15 Kostel sv. Josefa (2024)

Zadání práce z IS (eVŠKP)

 Univerzita Hradec Králové Fakulta informatiky a managementu	
Zadání bakalářské práce	
Autor:	Markéta Pospíšilová
Studium:	I2000637
Studijní program:	B0413P050030 Management cestovního ruchu
Studijní obor:	Management cestovního ruchu - anglický jazyk
Název bakalářské práce:	Dopady cestovního ruchu na místní komunitu
Název bakalářské práce AJ:	Tourism impacts on the local community
Cíl, metody, literatura, předpoklady:	
<p>Práce se zabývá dopadem cestovního ruchu probíhajícím v Českém ráji tak, jak jej vnímají obyvatelé obce Hrubá Skála. Výstupem bude podchycení percepce těchto dopadů místními obyvateli včetně grafického zpracování této situace do přehledného modelu. Kromě návrhu dalšího výzkumu v tomto území budou navržena doporučení pro vedení obce Hrubá Skála i zámku Hrubá Skála a pro destinační management Český ráj. Cíl práce: Zjistit, jaký má cestovní ruch probíhající v Českém ráji dopad na život obyvatel obce Hrubá Skála. Strategie výzkumu: kvalitativní Metoda výzkumu: metoda zakotvené teorie (grounded theory method. GTM) Osnova práce: 1/ Úvod 2/ Metodický postup - Cíl práce, výzkumné otázky - Strategie, metoda a techniky výzkumu - Sběr a zpracování dat 3/ Teoretická východiska - Specifika cestovního ruchu v chráněných územích - Vnímání dopadů cestovního ruchu místními obyvateli 4/ Případová studie Hrubá Skála - Vymezení a charakteristika území - Zjištěné dopady - Diskuse a shrnutí výsledků - Doporučení pro výzkum i praxi 5/ Závěr 6/ Zdroje 7/ Přílohy</p>	
<p>Akis, S., Peristianis, N. & Warner, J. (2011). Residents' Attitudes to Tourism</p> <p>David, Petr. Soukup, Vladimír. 2020. Český ráj známý i neznámý. 1.vydání. Universum</p> <p>Development: the Case of Cyprus. <i>Tourism management</i>, 17(7), pp. 481-494, DOI: 10.1016/S0261-5177(96)00066-0.</p> <p>Ap, J., & Crompton, J. L. (1998). Developing and Testing a Tourism Impact Scale. <i>Journal of Travel Research</i>, 37(2), pp. 120-130, DOI: 10.1177/004728759803700203.</p> <p>Brunt, P., & Courtney, P. (1999). Host Perceptions of Sociocultural Impacts. <i>Annals of Tourism Research</i>, 26(3), pp. 493-515, DOI: 10.1016/S0160-7383(99)00003-1.</p> <p>Corbin, J., & Strauss, A. (2015). <i>Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory</i>. 4th ed., SAGE Publications, Inc, London, UK, 456 p.</p> <p>Hahn, H., & Kagelmann, H. J. (1993). <i>Tourismuspsychologie und Tourismus-sociologie: ein Handbuch zur Tourismuswissenschaft</i>. Quintessenz, München, 630 p.</p> <p>Kim, K., Uysal, M., Sirgy, M. J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? <i>Tourism Management</i>, 36, pp. 527-540, DOI: 10.1016/j.tourman.2012.09.005.</p> <p>Kocourek, Jaroslav. 2022. Český ráj - Ráj na Zemi. Kultura města Mladá Boleslav</p> <p>Mourek, David. 2002. <i>Cestovní ruch a životní prostředí</i>. Sborník. Praha: Univerzita Karlova - centrum pro otázky životního prostředí.</p> <p>Murphy, P. E. (1985). <i>Tourism: A community approach</i>. Methuen, London, UK, 218 p.</p> <p>Noronha, R. (1979). <i>Social and Cultural Dimensions of Tourism</i>, World Bank, New York, 63 p.</p> <p>Palatková, Monika. Marketingový management destinací. Praha: Grada Publishing a.s., 2011.</p> <p>Pásková, M. (2009). <i>Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu</i>. 2. vydání. Gaudeamus, Hradec Králové,</p> <p>Pásková, M., & Zelenka, J. (2018a). <i>Společensky odpovědný cestovní ruch</i>. IDEA Servis Praha, 192 str.</p> <p>Řeháček, Marek. Pikous, Jan. 2019. Příběhy skalních vyhlídek Českého ráje. Knihy 555</p> <p>Teye, V., Sonmez, S. F., & Sirakaya, E. (2002). Residents' Attitudes toward Tourism Development. <i>Annals of Tourism Research</i>, 29(3), pp. 668-688, DOI: 10.1016/S0160-7383(01)00074-3.</p> <p>Torres-Delgado, A., & Palomeque, F. L. (2014). Measuring sustainable tourism at the municipal level. <i>Annals of Tourism Research</i>, 49, pp. 122-137, DOI: 10.1016/j.annals.2014.09.003.</p> <p>TRÁVNÍČEK, Jan, TROJAN Jakub, 2012. <i>Cestovní ruch a udržitelný rozvoj</i>. Brno: Vysoká škola obchodní a hotelová.</p> <p>Vojtkovský, Rostislav. Špráchal, Přemysl. Hrubá Skála. 1. vydání. Beatris, 2007</p> <p>Zelenka, Josef. 2013. <i>Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích</i>. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus.</p> <p>Zelenka, Josef. Pásková, Martina. <i>Cestovní ruch - výkladový slovník</i>. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2012.</p>	
Zadávací pracoviště:	Katedra rekreologie a cestovního ruchu, Fakulta informatiky a managementu
Vedoucí práce:	doc. Ing. Martina Pásková, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Petr Hruša, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	15.10.2023